רת יהודה

ZSIDÓ HIT- ’S ERKÖLCS-TAN.

IRTA

ROKONSTÁIN LÉPOLD,

NYILVÁNOS TANITÓ A’ SZENTESI HÉBER-MAGYAR ISKOLÁNÁL.

Nyárádi prof. tt. Könyves János ur becses ajándéka

Ára: 30 kr. p. p.

Lugossy

1151

very rare

interesting Jew. schoolbook
Heb. and Hungarian

of Jewish III/1164 reg the author
of Hungarian Jew. Lex. 749
unknown to Fr.

דת יהודה

ZSIDÓ HIT- 'S ERKÖLCS-TAN.

IRTA

ROKONSTÁIN LÉPOLD,

NYILVÁNOS TANITÓ A' SZENTESI HÉBER-MAGYAR ISKOLÁNÁL.

BUDÁN,

A' MAGYAR KIR. EGYETEM' BETŰIVEL.

1841.

כי נר מצוה ׳ ותורה אור ׳
ודרך חיים תוכחת מוסר ׳

Gyertya a' parancs, a' tan lángja gyujtja meg,

'S hordja az erkölcs, a' boldogság' utjához vezetvén.

(Példabeszéd 16 f. 23. v.)

TEKINTETES,

NEMES NEMZETES 'S VITÉZLO

DOBOSY LAJOS URNAK,

TEKINT. CSONGRÁD

MEGYE' FŐ PÉNZTÁRNOKÁNAK

MÉLY TISZTELETTEL SZENTELI

A' SZERZŐ.

דבר בעתו׳

אָחוֹת לַתּוֹרָה וְלַבִּינָה מוֹדַעַת
לַחָכְמָה אֲהוּבַת הַיִּרְאָה נִקְרֵאת׳
יִפְעָתָהּ יְקָר תֶּנֶת וְתַזְהִירֵמוֹ׳
כְּטַל עֲלֵי צֶמַח׳ מִלִּים אִם יַעֲרִיפוּ׳
פְּרִי לֹא יַעֲשׂוּ׳ קִמְּשׂוֹנִים רַק יוֹסִיפוּ׳
וְעָנָן פְּתַיּוּת קַרְנֵי אוֹרָהּ יַחְשִׁיכֵמוֹ׳

מָרְדְּכַי שָׂם עַל לֵב הֲרִיסַת מַצָּבֵנוּ׳
שָׂפָה תְּרוֹמֵם גּוֹי — וְתַרְגּוּם תּוֹרָתֵנוּ׳ —
עִטּוֹ צַח׳ וּשְׂפָתָיו נֹפֶת תִּזּוֹלְנָה׃
כֶּתֶר לַתּוֹרָה הַדָּת׳ אֲשֶׁר כָּתַבְתִּי —
אִם יְאֻשַּׁר פָּעֳלִי! וְלֹא לְרוּחַ עָמַלְתִּי;
שְׂכָרִי הוֹן׳ וְכִלְיוֹתַי עֲדֵי עַד תַּעֲלֹזְנָה׳

ליב כ״ץ ראקאנשטאין׳

BÉVEZETÉNY.

K. Mit tesz az: hitet vallani?

F. Hogy az Isten, a' legfönségesb 's tökélyesb lény, ki minden hatalmak és erők' egyeteme, 's kit teljes magasztosságában, és fellengőségében emberi legmagasb tehetőség — legtovább ható képzeménynek sejdítnie sem lehet, csupa végtelen jósága 's kegyéből az ember' önkényes hasznára az egész világot alkotta 's legjobb álapotban föntartja 's igazgatja. Következőleg sz. kötelesség ez nálunk, közvetve adta parancsit, 's hitszabályait teljesiteni; a' rényösztön — Ön fönsége' szövétnekéböli belénk gyujtott szikra — lelkünk szerint minden tényeinket véghez vinni; jobbulásunk 's tökélyesbülésünk által törzsével valahái egyesületet eszközölni; és Őt végtelen irgalmában, számtalan napilag mi földiekkel közlő jó téteiben imádni 's magasztalni.

לְאַהֲבָה אֶת־ה' אֱלֹהֶיךָ,
לִשְׁמֹעַ בְּקֹלוֹ וּלְדָבְקָה־בוֹ;
כִּי הוּא חַיֶּיךָ וְאֹרֶךְ
יָמֶיךָ·

„Szenteld Istenednek
„szeretetedet 's engedel-
„mességedet, az által kö-
„zelebbedel neki, ki éle-
„tedet teremté 's föntart-
„ja".

(*Mós.* 5. *kön.* 30 *f.* 20 *v.*).

K. Hogyan hivatik mi vallásunk?

F. Mózesi hitvallásnak: mert a' bálványozás' tompa korszakában, hol az ember' istenségrőli képzetét gyönge eszméletének bolygó fénykinti perczigi villanása után annál borzasztóbban tévesztvén 's a' babonaság' posványába lesülyesztvén: Mózes bölcs 's főjósú hatalommal kába- 's vakbuzgalom-összetorlasztotta fellegeket, bűbájos ábrány lakta homályokat szétszóra 's elszalaszta. Akkor kezdének a' nap' állandólag ragyogó sugári fölvirradni, Isten igaz valóságáróli tisztább 's szelidebb gondolatok a' földön letelepedni, 's igy egy új 's boldog kor lön, melly az egész világra el ágazott, 's mindünnen örökigi rögzettel hatván a' szivekbe, tökély 's miveltség, a' mennyekből előidézve, hozzá párosult és bőleg tenyészni az óta meg nem szünt.

'S ő a' szivek' bensőségét szemlélő, az őszinte 's buzgó erényű tényeket 's magasztalásokat tárgyozza. Ez oknál fogva hittanárink ezen tant adják:

חֲסִידֵי אוּמּוֹת הָעוֹלָם „Minden nemzet' ré-
יֵשׁ לָהֶם חֵלֶק לָעוֹלָם „nyesei a' jövő boldog-
הַבָּא׃ „sággal részesülendnek".

(*Lásd Talmud Szánhedrin'* 105. *lapját*, *'s* 110. *lapjában Rási Magyarázót.*)

K. Hogyan osztatik föl hitvallásunk?

F. Három szakaszokra, ugy mint: tiz szent parancsok, Isten' tulajdonsági, 's hitünk ösztönöző kötelességekre.

Első Szak.

K. Melyek a' tiz parancsok?

F. A' tiz sz. parancsok, mellyekből minden hitszabályok erednek, következendők:

1-ső parancs.

אָנֹכִי יְיָ אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר
הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם,
מִבֵּית עֲבָדִים׃

„Én az örökiglen maradandó Istened vagyok, „ki téged Egyptusi rabságból kiszabadíta“.

2-ik parancs.

לֹא־יִהְיֶה לְךָ אֱלֹהִים
אֲחֵרִים עַל פָּנָי לֹא תַעֲשֶׂה
לְךָ פֶסֶל וְכָל־תְּמוּנָה,
אֲשֶׁר בַּשָּׁמַיִם מִמַּעַל,
וַאֲשֶׁר בָּאָרֶץ מִתָּחַת,
וַאֲשֶׁר בַּמַּיִם מִתַּחַת לָאָרֶץ,
לֹא־תִשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם וְלֹא
תָעָבְדֵם ; כִּי אָנֹכִי יְיָ
אֱלֹהֶיךָ אֵל קַנָּא, פֹּקֵד
עֲוֺן אָבוֹת עַל־בָּנִים עַל־
שִׁלֵּשִׁים וְעַל־רִבֵּעִים,

„Ál-istent ne tégy képem elébe. Bálványt „vagy valami alakot melly „fönt az egen — vagy lent „a' földön — vagy a' föld-„alatti vizeken — létezőkhöz hasonol, ne készits magadnak, 's ne „tiszteld imával; mert én „az örökleny buzgalmas „Isten vagyok, ki atya' „vétkét fijával, harmad „'s negyed izben érezteti, „azokkal, kik gyülölnek „engem; de azokon, kik

לְשֹׂנְאָי; וְעֹשֶׂה חֶסֶד
לַאֲלָפִים לְאֹהֲבַי וּלְשֹׁמְרֵי
מִצְוֺתָי׃

„szeretnek 's parancsim „ellen nem vétnek, kegyet gyakorlandok ezeredig".

3-ik parancs.

לֹא תִשָּׂא אֶת־שֵׁם־יְיָ
אֱלֹהֶיךָ לַשָּׁוְא; כִּי לֹא
יְנַקֶּה יְיָ אֵת אֲשֶׁר־יִשָּׂא
אֶת־שְׁמוֹ לַשָּׁוְא׃

„Isten' nevét ne érintsd silányul; mert „lakoltatás nélkül nem „hagyja azt, ki nevét „hiábanozza".

4-ik parancs.

זָכוֹר אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת
לְקַדְּשׁוֹ, שֵׁשֶׁת יָמִים
תַּעֲבוֹד, וְעָשִׂיתָ כָּל־
מְלַאכְתֶּךָ, וְיוֹם הַשְּׁבִיעִי
שַׁבָּת לַייָ אֱלֹהֶיךָ, לֹא
תַעֲשֶׂה כָל־מְלָאכָה,
אַתָּה וּבִנְךָ־וּבִתֶּךָ, עַבְדְּךָ
וַאֲמָתְךָ, וּבְהֶמְתֶּךָ, וְגֵרְךָ
אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ, כִּי שֵׁשֶׁת
יָמִים עָשָׂה יְיָ אֶת־הַשָּׁמַיִם
וְאֶת־הָאָרֶץ, אֶת־הַיָּם
וְאֶת־כָּל־ אֲשֶׁר־בָּם, וַיָּנַח

„Emlékezzél a' nyugnapról szentelésére. Hat „napon munkálkodjál, „minden ügyedet végezvén, de a' hetedike „nyugnap az öröklétű Istenednek tiszteletére. „Semi dolgot ne üzz azon, sem tenmagad, sem „fiad vagy leányod, sem „szolgád, vagy szolgálód, „sem barmod, sem az idegen, ki kapuidban időz; „mert eget, földet, tengert, 's minden hozzá tartozót hat napban teremte

בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי, עַל־כֵּן בֵּרַךְ יְיָ אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת וַיְקַדְּשֵׁהוּ׃

„Isten, ’s megszűnék a’ „hetedikben. Tehát áldá „’s szentelé Isten a’ nyug- „napot“.

5-ik parancs.

כַּבֵּד אֶת־אָבִיךָ וְאֶת־אִמֶּךָ, לְמַעַן יַאֲרִיכוּן יָמֶיךָ עַל הָאֲדָמָה, אֲשֶׁר־יְיָ אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ׃

„Tiszteld atyádat ’s „anyádat, hogy hosszab- „buljanak életnapid a’ „földön, mellyet az örök- „lény, Istened neked „adand“.

6-ik parancs.

לֹא תִּרְצָח׃

„Ne gyilkolj.“

7-ik parancs.

לֹא תִּנְאָף׃

„Ne üzz paráznasá- „got“.

8-ik parancs.

לֹא תִּגְנֹב׃

„Ne orozz“.

9-ik parancs.

לֹא־תַעֲנֶה בְרֵעֲךָ עֵד שָׁקֶר׃

„Ál - tanúbizonyságot „ne tégy embertársad „ellen“.

10-ik parancs.

לֹא־תַחְמֹד בֵּית רֵעֶךָ,

„Ne kivánkodjál em-

לֹא־תַחְמֹד אֵשֶׁת רֵעֶךָ וְעַבְדּוֹ וַאֲמָתוֹ וְשׁוֹרוֹ וַחֲמוֹרוֹ וְכֹל אֲשֶׁר לְרֵעֶךָ׃
(Mós. 2. k. 20 f. 24. v.)

„bertársad háza után; „ne sóvárogj nője, inasa, „szolgálója, ökre, sza-„mara vagy más neki va-„lója után“.

K. Mire ösztönöz az első parancs?

F. 1. Hogy e' szellemi főigazságú, 's hatályú lénynek, ki minden élőt teremtett, 's nagy kegyelmében föntartja, ki magától 's öröktől fogvást volt 's örökiglen egyed, tökélyes 's változatlan maradand, tiszteletünk, szeretetünk 's belé bizott hiedelmünkkel tartozunk. Mert:

אָנֹכִי יְיָ אֱלֹהֶיךָ׃ „Én öröké vagyok“.

2. Hogy a' világnak e' kegyes alkatója 's föntartója minden sorsunk ura 's kezelője; ha bár a' legmazurabb állapotra tönközünk, de Ő a' legjobb végczélul mindenre irányzó, 's az egészet központositó bús éjünkre vidoritó napot rögtön virasztbatand. Mert Ő ez,

אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם׃

„ki téged Egyiptom-„ból (a' rendkivüli sanyarok közül), szabadita“.

3. Hogy Isten a' legigazságosb itélő, jutalmazó, 's forbátoló, ki biró székén semi külömbözésre, úr vagy rab közt, nem ügyel: bár legalábbvaló

de erényes kegyet; ha pedig gonosz, legyen legfölségesb is, büntetést tesz sorsává. Mert:

מִבֵּית עֲבָדִים׃

„rab voltál, 's még is „viselt gondot irántad“.

K. A' másodikban micsoda parancsok erednek?

F. 1. Hogy csak Ő belé bizzuk reményünket, 's csak Ő töle tervünknek várjuk sikeres végét. Annál vétkesebb tehát, ha koholmányos kuruzsolás, mendemondált bűbáj 's babonaságnak hitelt adunk, 's hiedelmünkkel ezekhez futamodunk.

לֹא־תִלְמַד לַעֲשׂוֹת
כְּתוֹעֲבֹת הַגּוֹיִם הָהֵם׃
לֹא־יִמָּצֵא בְךָ מַעֲבִיר בְּנוֹ־
וּבִתּוֹ בָּאֵשׁ קֹסֵם קְסָמִים,
מְעוֹנֵן וּמְנַחֵשׁ וּמְכַשֵּׁף־
's a' t.
כִּי־תוֹעֲבַת יְיָ כָּל־עֹשֵׂה
אֵלֶּה׃

(*Móz.5.k.* 18.*f.* 9-10-12 *v.*)

„Ne tanuld azon nemzet' iszonyit utánozni. „Köztetek ne találtassék „ollyan, ki fiját vagy leányát keresztűl a' tüzön „vezeti, ki sejtményeket fejt, borulatokat „igéz, kigyókat ördögöz, „vagy varázsol. — Mert „irtózatósak ezek Isten „előtt“.

2. Ha földi erők, mulandó javak vagy emberekhez, 's nem Istenhez, ki az egész teremtés' egyed uralkodója, 's minden javak' anyagozója, minden hiedelmünk 's reményünkkel futamodunk, már bálványozók' osztályába soroztatunk; mivel dulandótól

többet várunk, mint attól kiben minden örömünk, kéjünk származását veszi, 's ki naponkint szembetűnő jótéteket ránk halmoz.

כֹּה אָמַר יְיָ: אָרוּר
הַגֶּבֶר, אֲשֶׁר יִבְטַח בָּאָדָם
וְשָׂם בָּשָׂר זְרוֹעוֹ וּמִן־יְיָ
יָסוּר לִבּוֹ; בָּרוּךְ הַגֶּבֶר,
אֲשֶׁר יִבְטַח בַּיְיָ׳

(*Jerem.* 17. *f.* 5-7. *v.*)

„Úgy mond Isten:
„Átok az embernek, ki
„földiekbe bizakodik, tes-
„tieken fogódzik, 's Is-
„tentől elfordúl szíve.
„Üdv annak, ki Istentől
„reményel.

3. Ha egy gonosznak utódja törzsökét vétkes nyomába követi, 's erénytelen viselete felüli meggyöződésének daczára korcs faját konokul folytatja, ez olly ürügygyel, hogy atyja' példáját követni köteles, ne mentegetőzzék; de ha eldődje' bünös pályáját kitéri, és jó 's rényes tetteket üz, nem csak hogy atyja' vétkéérti nem lakolást 's teljes bocsánatot, sőt erkölcsös jóviseletéért tökéletes boldogsággali jutalmat Isten neki igér.

בֵּן לֹא־יִשָּׂא בַּעֲוֹן הָאָב,
וְאָב לֹא יִשָּׂא בַּעֲוֹן הַבֵּן;
's a' t.
לָכֵן אִישׁ כִּדְרָכָיו אֶשְׁפֹּט
אֶתְכֶם.

(*Ezech.* 18. *f.* 20. — 30. *v.*)

„Atyja' vétkén ne la-
„koljon fia, 's fiuén aty-
„ja sem. — Mindenkit
„önviselete szerint ité-
„lendek köztetek“.

K. A' harmadik parancsból mi következik?

F. 1. Hogy Isten' szent nevét ne potomítsuk, hanem a' legmélyebb buzgalmú tiszteletünk' érzetivel mindég említsük: ez okért egy ajtatlan ima már szent nevét méltatlanítja, 's hit-tudorink szabályai szerint egy teljesedhetlen könyörgés (תְּפִלַּת שָׁוְא) például: örökéletérti esedezés, vagy egy szükségtelen magasztalás (בְּרָכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה*) vétkes már.

(Lásd Béth Josef' 1-ső könyvének **223.** *szakát a' magasztalásokról.)*

אַל־תְּבַהֵל עַל־פִּיךָ, וְלִבְּךָ אַל־יְמַהֵר לְהוֹצִיא דָבָר לִפְנֵי הָאֱלֹהִים: כִּי הָאֱלֹהִים בַּשָּׁמַיִם, וְאַתָּה עַל־הָאָרֶץ; עַל־כֵּן יִהְיוּ דְבָרֶיךָ מְעַטִּים.

„Ne hirtelenkedjél ajkiddal 's sebesen ne bocsásson szived Isten felüli beszédeket; mert Ő fellengőleg az egen uralkodik 's te mulékony földön létezel: tehát fékezd szavaidat“.

(Hítszónok 5. f. 1. v.)

2. Mennél nagyobb gonoszságú 's engedhetlenebb csínytét ez, ha nálunk felebarátunk-letette vagyonát csalárdul tagadjuk meg és egy ál-eskkel bizonyoljuk.

וְלֹא תִשָּׁבְעוּ בִשְׁמִי לַשָּׁקֶר, וְחִלַּלְתָּ אֶת־שֵׁם

„Ne tégy ál-esket nevemnél, mert méltatlanítod általa Istened ne-

אֱלֹהֶיךָ אֲנִי יְיָ׃ „vét. — Én Jehovah va-
(*Móz.* 3. *k.* 19. *f.* 12. *v.*) „gyok (az az: ki azt la-
„koltatandja.)

K. A' 4-ik parancs mit foglal magában?

F. 1. Hogy az innepeket nem csak mi nyugalmunkra hanem Isten' tisztelete 's dicséretére szenteljük. Azokon, minden világi foglalatosságoktól elszigetezve, a' világot alkotta 's bennünket untalan tápláló lény szabta nyugnapokon csak Ő hozzá hasonló szellemi 's lenkünket tökélyező tárgyakkal müködjünk.

וְגַם אֶת־שַׁבְּתוֹתַי נָתַתִּי לָהֶם לִהְיוֹת לְאוֹת בֵּינִי וּבֵינֵיהֶם לָדַעַת, כִּי אֲנִי יְיָ מְקַדְּשָׁם׃
(*Ezech.* 20. *f.* 13. *v.*)

„Csak azért adtam nekik nyugnapokat, hogy „folyton köztöm 's köztük e' jelenség létezzék, melly által tudják, „hogy Én Istenök vagyok, ki őket üdvöziti".

2. Hogy lélektelen élőknek, az oktalan állatoknak is sajonunk 's könyörületünkkel tartozzunk, hogy igás sorsukat kitelhető enyhhel könnyebitsük, 's súlyos munkájok után egy napi pihen-élvet, fogyott erejeket ujonan szerezniök, nekik engedjünk.

יוֹדֵעַ צַדִּיק נֶפֶשׁ בְּהֶמְתּוֹ וְרַחֲמֵי רְשָׁעִים אַכְזָרִי׃
(*Aeldabeszédek* 12. *f.* 29. *v.*)

„Barmán a' kegyes „szánakodik, de sajontalan a' gonoszok' lelküle".

K. Mellyek szombaton kivül egyéb innepink?

F. Időszámlálásunkra, melly minden nemzetétől különbözik, legelőször ügyelnünk kell. Mi a' világ' alkottatásától számitunk, annak száma a' jelen 1841-dik évben 5,601.; tehát 3,760-t a' keresztényi időszámhoz tévén a' zsidóké következik.

A' valódi újesztendő őszkor, 's ugyan őszelőben lenni szokik, melly polgári újesztendőnek (תִּשְׁרֵי) Tisri névveli hóban neveztetik 's tavaszban akkori Egyptomból csodás kiszabadulatunk végett az imaházi újesztendő (נִיסָן) Niszán hóba tétetett.

Egy év tizenkét hónapot foglal magában, melly a' holdvilág' ujulásával kezdődik. És mivel a' holdfolyam 29 nap 's 12 $^{793}/_{1080}$ óra alatt leforog, az egyik hó 29, a' másik pedig 30 napú számra szabályoztatott, úgy hogy a' 30-dik nap, a' két havat központositani, ujulandó holdnapúl illetik. De illy 12. hó egy 354 napbóli holdévet tévén, 's igy a' valódi napévtől 11 ½ nappal hiányozván, tehát minden másod vagy harmad, ugymint: 3-ad, 6-od 8-ad, 11-ed, 14-ed, 17-ed, 's 19-ed év egy 29 napú hónappal szaporittatik, melly hó (וַאֲדָר) vagy (אֲדָר שֵׁנִי) másod Ádárnak, 's ez esztendő (שָׁנָה מְעֻבֶּרֶת) szökő évnek neveztetik.

A' havak' nevei 's bennök létező innepek 's böjtinapok következendők:

1-ső hó (נִיסָן) Niszán, 30 napos, mellynek 14-kén (פֶּסַח) Pészáh vagy (חַג הַמַּצּוֹת) Macczoth innep kezdődik, 's nyolcz napig tart. Azon innepen Macczothot, azaz: só 's kovász nélkül sült lepényeket vagy pogácsákat, Egyptomból rögtöni szabadulásunk', 's akkori csodás megleptünkben a' naphévben sült illyformú lepények' emlékére, a' kenyér helyett ennünk kell. Templomunk' voltakor azon napon egy öröm- 's hálaáldozat (קָרְבַּן פֶּסַח) Pészáh- vagy mentő áldozat kiváltságunkkori ragadó elsőszülött-halálvész, 's Izraël' népének attóli megmentése emlékéül levágatott, 's Istennek öröm- 's háladalok közt szánatott; tehát azon estvén most is szabadulatunk' történetét, minden ura vigan gyült családjának illy lepény 's bornál olvassa föl. *(Lásd Móz. 2. könyvét 12. 's 13. fejezetét.)*

Ezen nyolcz napnak csak a' két elsője 's két utósója valódi innepek מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ névvel (sz. innepélyes gyülekezet) a' középső 4. pedig félinnepüek, (חוֹל הַמּוֹעֵד) mellyben minden szükséges 's tolhatlan dolgot tennünk szabad.

2-od 29 napú (אִיָּר) Ijjár hó, 18-kán tanulóinnep, mivel Akiba hires tudor' tanulványai közt járványozó halálvész azon napon szünt meg, 's (ל"ג בָּעוֹמֶר) 33-dik Omer nevet visel, mivel Pészáh' 2-od napján, Templomunk' létekor kezdett a' gabo-

na' zsengéjébőli egy bizonyos Omer nevü mérték lisztáldozat' szentelésének ez 33-ad napja.

3-dik hó (סִיוָן) Sziván 30 nappal. (חַג הַשָּׁבוּעוֹת) hetekinnep, emlitett Omer aldozat' hét hétigi hozatása miatt; vagy (חַג הַקָּצִיר) aratásinnep, mivel hajdanta földünkön, hév égalja szerint, az aratásnak az idön már vége lön; vagy (יוֹם הַבִּכּוּרִים) zsengékinnep, minden elsö gerezdet akkori áldoztunk' okáért; vagy (זְמַן מַתַּן תּוֹרָתֵנוּ) sz. irási nyilatkozat' kora, mivel e' napon Izraël' nemzedékét Szináj' hegyéhez Isten csödítteté sz. parancsait 's törvényeit elfogadniok, ezen hó' 6-ad 's 7-ed napján ülletik.

(*Többet láthatni Móz. 2 k. 19 f., 3 k. 23 f. 's 5 k. 16 fejezetében.*

4-ik (תַּמּוּז) Támmuz névveli hó 30 napú. Ennek 17-kén (שִׁבְעָה עָשָׂר בְּתַמּוּז) közönséges szomorú böjtinap, volt álladalmunknak Jeruzsálem fővárosa a' világ lettének 3340-dik évében Nebucadnezár Babylon' királyától, 's 3840-dik évben ujdonan alapult másod templomunkkor a' Romaiaktóli elfoglaltatásának gyász emlékéül tartatik.

5. 30 nappali (אָב) Áb hó. Ennek 9-kén érintett 3840-ik évben vészlehelö villámok lakta fellegek borongák el hajdanta álladalmunk' derüs egét. Az ádáz Romaiak illy embertelenségig tulozák di-

adalmuk' tombolásában fene dühöket, hogy borzalom nélkül nem olvashatni, minőn Jeruzsalemt rommá, 's remekes templomát máglyává semisiték; minőn számos szép utczája vérmederré lön, 's báj tája velö patakká, és mindüvé töménytelen teteme marczangolt öseinknek torlaszonkint hömpölyge, és az élöket mord lelkületök olly rendkivüli kinokkal zsarnokolá 's zaklatá, hogy sajgó állopotjuk más rést nem hagya nekik, mint hohérik elől elillanni, 's az anya földtől menedékhelyet esdeklendők, egész szinén szét kalandozni. Ez időtől fogva koborok' modjára zord 's sanyaru életet viselőleg szerte bolyongának, és csak a' fölvilágosodtabb kor irgalomteljes könyörületet 's enyhet nyujt mí ártatlan le nyomottaknak. Ezokért szomorú emlékéül ezen napot (תִּשְׁעָה בְּאָב) 9-ik Áb név alatt minden földi örömtől elszigetelve egész 24 oráig panasz 's gyász dalokat az imaházbani éneklésünk közt, a' legszomorúbb böjtinappá szenteljük. *(Lásd Királyok' 2 könyvét 25 f. 8 v. és Jerem. 52 f. 12 v.)*

6-ik hó (אֱלוּל) Elul, 29 nappal, mellynek utósó napjai (יְמֵי הַסְּלִיחָה) bocsánati napoknak czímeztetnek, mellyeken szürkönyök előtt, elvekészületül Tisri hóval kezdendő újesztendőre, hogy rény vonzalom 's lelkes tervek ócsúdjanak bennünk, töredelem-könyörgések tartatnak.

7-ik és a' polgári évben 1-sö 30 nappali (תִּשְׁרֵי)

Tisri hó. Ennek az első két napja (רֹאשׁ הַשָּׁנָה) esztendő kezdete, (יוֹם תְּרוּעָה vagy תְּקִיעַת שׁוֹפָר) púzonharsogási nap, vagy (יוֹם הַזִּכָּרוֹן) emlékinnep, nevezete, és a' zsinagógábani szenrtartási púzonharsogás, könyörök 's buzgó imádságú dalok alatt ülletik.

Ezen hó 3-kán (צוֹם גְּדַלְיָהוּ) Gedáljáhú böjt, mivel a' nemes szivű Gedáljáhut Ahikám' fiát, kit Nebucadnezar Izráël' birodalmának főnökjévé iktata, több társával orozva gyilkolák őseink, 's ezen gonosz czinktény keserves nyomort 's bajt idézett azidőn elő fejökre.
(Lásd Jerem. 41 f. 's Királyok 2 könyv. 25 f.)

A' legszentebb 's szertartóbb innep ezen hó' 10-kén (יוֹם הַכִּפּוּרִים) bocsánatnap név, böjtölés 's ajtatós imák 's esdekek alatt, gyakoroltatik. A' sz. írás következendő mondatokban fejti e' napot illető parancsot Izraël' népenek:

אַךְ בֶּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ
הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה יוֹם הַכִּפֻּרִים
הוּא מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה
לָכֶם, וְעִנִּיתֶם אֶת־
נַפְשֹׁתֵיכֶם, וְהִקְרַבְתֶּם
אִשֶּׁה לַיְיָ׳ וְכָל־מְלָאכָה

„A' 7-ik hó' 10-kén „bocsánatnap 's sz. gyü- „lekezet legyen nektek, „'s böjtölésre szánjátok „meg. Semi dolgot ne üz- „zetek e' nap; mert bo-

לֹא תַעֲשׂוּ בְּעֶצֶם הַיּוֹם	„csánatnap ez, az örök-
הַזֶּה, כִּי יוֹם כִּפֻּרִים הוּא,	„létű Ietenedet megen-
לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם לִפְנֵי יְיָ	„gesztelni“.
אֱלֹהֵיכֶם׃	
's a' t.	
שַׁבַּת שַׁבָּתוֹן הוּא לָכֶם,	„Kettős szent nyug-
וְעִנִּיתֶם אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם,	„nap ez nektek, szigorú-
בְּתִשְׁעָה לַחֹדֶשׁ בָּעֶרֶב,	„lag bőjtöljetek e' hó'
מֵעֶרֶב עַד־עֶרֶב תִּשְׁבְּתוּ	„9-kén, esttől fogvást jö-
שַׁבַּתְּכֶם׃	„vő esttig szenteljétek
(Móz. 3. k. 23 f. 27—32 v.)	„ez innepeteket“.

Ezen napnak legfőbb czélja, hogy kiki mult év' folyamán üzött vétségeket őszintén, szive' minden redőiből 's valódi töredelemmel bánni, és hit', erkölcs 's erény szabta járdájából soha ki nem lépni szándókozzék, 's ezt a' fölötte irgalmú Isten kegyelmét élvező tökéletes rényesek közé sorozandja. De ember társunkat sértte viseletünket javítnunk 's öt kérlelnünk is szükséges, mint hittanárink hagyák meg:

„כִּי־בַיּוֹם הַזֶּה יְכַפֵּר	„E' napon bocsát Is-
עֲלֵיכֶם, לְטַהֵר אֶתְכֶם	„ten nektek, bűn' sze-
מִכֹּל חַטֹּאתֵיכֶם, לִפְנֵי יְיָ	„nyétől beneteket tiszti-
תִּטְהָרוּ׃“	„tandó, hogy elötte tisz-
	„ták legyetek. —

(Móz. 3. k. 16 f. 30 v.)

עֲבֵירוֹת שֶׁבֵּין אָדָם	„Csak Isten elleni vét-
לַמָּקוֹם יוֹם הַכִּפֻּרִים מְכַפֵּר;	„keket bocsát e' nap, de
עֲבֵירוֹת שֶׁבֵּין אָדָם	„nem ollyanokat, mikkel
לַחֲבֵירוֹ אֵין יוֹם הַכִּפֻּרִים	„embertársadat sértetted,
מְכַפֵּר עַד שֶׁיְּרַצֶּה אֶת־	„mig teljesen engeszteleted
חֲבֵירוֹ׃	„azt“.

(Talmud Juma 85. lap.)

De azokat, kik akaratosan a' gonosztét' folytatásában megátalkodnak, 's a' rény' sorompóját áthágtukban legottani visszatérésre nem ügyelnek, Isten, mint legigazságosb biró, feddetlenül nem hagya, vett pályája csak vészek közé csábítja, hol majd elébb-utóbb meglakolását leli.

E' mondattak' okánál fogva érintett Elul hó' utósó napjain virasztás elötti könyörgések, és Tisri hó' első két újévi napján púzonharsányitás 's buzgó imák a' bocsánatnapra irányzó bünt kerülő 's rényhez simuló fogadalmakkali elvekészületül szolgáljanak. Tehát ez időszak, újesztendő 's a' bocsánatnap között, mivel ez is külön jótények 's rénytervekkel kijelöltessék, (עֲשֶׂרֶת יְמֵי הַתְּשׁוּבָה) tiz, töredelemre szánt napoknak neveztetik. —

A' púzonharsogásnak kettős czélja: hogy hajdanta diadal- 's hóditásjel lévén, minket e' hang arra figyeltessen, hogy Isten' hatalmas védelme 's

óltalma alá csődüljünk, 's szabott parancsinak gyermekileg engedelmeskedjünk: és hogy bánástele töredelmű érzeményeket riassza föl rényt elfeledte szivünkben.

אִם יִתָּקַע שׁוֹפָר בְּעִיר, וְעָם לֹא יֶחֱרָדוּ?
(*Ámos* 3 *f.* 6 *v.*)

„A' púzon harsog a' „városban, 's a' nép „nem remeg" ?

Ezen hónap 15-kén (חַג הַסֻּכּוֹת) sátorosinnep vagy (חַג הָאָסִיף) őszinnep, melly 9 napig tart, 's mellynek két elsője 's két utósója (מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ) valódi innepek 's az öt középek (חוֹל הַמּוֹעֵד) félinnepek, létezik.

Az első nyolcz nap alatt lombsátorokban laknunk kell; azon kivül a' két elsőjén Hadarfa' gyümölcsét (narancsnemű) pálma-, mirtus-, 's fűzgalyat össze vennünk, 's ezekkel Istent magasztalnunk, kötelesek vagyunk.
(*Lásd Móz.* 3 *k.* 23 *f.* 33-44 *v.*)

A' sátorbani 8 napigi időzésünk olly intést gerjesszen bennünk, hogy bár akkori időszakban a' természet nyujtotta gazdag bőség mindenütt dúsul, mégis mi hitvány viskókba, mellyek sorv már leppte gyurmából, őszi zúz fonyasztotta lombazatból létesültek, költözünk: tehát Isten' végtelen jósága 's kegyébe bizakodnunk kell, 's noha ha fukar si-

ker, mostoha folyomány lőn hő izzadásunk szerzette munkánknak, azonnal a' jóra irányzó 's mindent középítő gondviselés' bölcsességét, mind hatályát, 's közösön osztó irgalmát tagadó gondolatokba ne merengjünk; sőt jelen mazur lakunk ötlesse elménkbe, hogy Ő hajdanta őseinket a' meddő sivatagbani letelepedésükkor égből hullott, nem földön termett eledellel táplálta.

Érintett négy terményt összevevésben hittanárink ezt jelképzik, hogy az alávalót mint az előkelőt, a' füzgalyot mint az illatozó Hadarnarancsot, egyenlőleg becsüljük.

Az utósó 2 innepre (22 's 23-kára) emlitett két szertartás nem terül. Az utósónak első napja (עֲצֶרֶת) rekeszinnep nevezetet visel; a' 2-kán, a' sz. irásbóli utósó szakának hetenkinti fölolvasásával az egész Pentateüch elvégződvén, (שִׂמְחַת תּוֹרָה) sz. irási vigalom külömbféle örömtele lakomák s' vidor társalgások közt ülletik.

8-ik majd 29 majd 30 nap számú (מַרְחֶשְׁוָן) Márchesván hó.

9-ik (כסליו) Kiszlév hó, hasanlókép 29 vagy 30 napú. Ennek 25-kén (שְׁמוֹנַת יְמֵי חֲנֻכָּה) nyolcz szentelőnapok, félinnepűek, 3620-dik évben Epiphanes Antiochus' serege ellen csatázott nagy diadal' emlékeül, tartatnak.

Ezen győzedelem Mathathias főpap 's fiai a' Maccabeusok' vezérlése alatt létesült, 's mivel a' görög nép lealázta templomunk 's rongálta oltárja ujontan amaz szenteltetett 's emez alakittatott: tehát egy külön (עַל הַנִּסִּים) hálamagasztalásban görög' igájábóli csodás kiváltságunkat a' végtelen irgalmú gondviselésnek köszönjük, 's öröm és háladalok alatt naponnan estkor szentelőgyertyákat gyujtunk föl, és illformán, hogy 24-dik estvén egynél kezdünk 's naponkint eggyel szaporitván, nyolczczal végzünk.

10-ik 29 napú (טֵבֵת) Tébét hó, 10-kén (עֲשָׂרָה בְּטֵבֵת) böjtinap tartatik, mivel ezidőn érintett Nebucadneczar' serege Jeruzsálemt ostromlani kezdette.

Zacharias látnok (8 f. 19 v.) Isten' nevében Izráël népének igért: hogy emlitett (שִׁבְעָה עָשָׂר בְּתַמּוּז) Támmuz' 17-ke, (תִּשְׁעָה בְּאָב) Ab' 9-ke (צוֹם גְּדַלְיָהוּ) Tisri 3-ka 's (עֲשָׂרָה בְּטֵבֵת) Tébét 10-ke — böjtök öröm- 's gyönyörnapokká derülendnek majdonságainak.

11-ik 30 nappali (שְׁבָט) Sebat hó, mellynek 15-kén (חֲמִשָּׁה עָשָׂר בִּשְׁבָט) a' fák ujesztendőnapja létezik. A' fák ültetménye, azokat illető sza-

bály szerint, *(Móz. 3 k. 19 f. 23-25 v.)* e' napon kezdett számittatní.

12-ik (אֲדָר) Ádár 29., és szökő évben 30 napú hó, és a szökő hó (וַאֲדָר) 2-sod Ádár 29 nappal.

Ádár és szökőévben másod Ádár' 13-kán világ lettének 3400-dik évében a' Persák' királyát, Ahasvérust egy fondor Háman nevű ármánydús udvarnoka arra birá, hogy messze terült birodalmiban lakó zsidókat egy éjben lemarczangoltasson. Mind kész vala már, 's rettenetes sorsuk keserves jajgású szózatokat facsart ki minden zsidó' tépett szivének mélyéből. —

De egy csodás esemény a' zsidó nemzetbeli származatú Esztert a' királynőpóczra emelé, ki hittársi életének veszedelembeni forgásáról hallván, egy közös böjtöt Susán, a' fejedelemlaki városban, önmagát ki nem vévén, rendele, Istent, ellene elkövetett vétségekért, megengesztelniök, 's további irgalmába ajánlkozniok, és osztán, Istenébe reményeit bízva, 's csak Ő tőle segélyt várva, a' királyhoz intézkedék nemzete iránti forró esdekével. Hozzá járulván, hogy fivére, Mondecháj a' királynak, fejedelméhezi érzékeny hajlamából, egyszer veszélyező életét megmenté, melly nemes tény a' király' akkori éjjeli álmatlanságában eszébe ötlék 's öntudatás fölriasztá, hol legott Mondechájt előhivatá, ki külön tisztelésekkel tetéztetve, nővéré-

hez kérelmeiben párosula, mig az öldöklő sürgöny másittaték, 's Háman, kinek a' király szemeit leplezte hályoga lerogyván, czinktele jellemét minden oldaláról pillantható, családjával együtt, a' törvényfán lehellé el gonosz csinydús lelkét. Ez okból most e' hó' 13-kán bőjtöltetik, 's 14-kén (פּוּרִים) Purim nevü öröm napot üllünk, 's estén 's reggelén Eszter' könyve (מְגִלַּת אֶסְתֵּר) melly ezen történetet magában foglalja, a' Zsinagógában olvastatik föl, és (עַל הַנִּסִּים) hálamagasztalás imáinkhoz csatoltatik. Ezen napnak tomok 's más vigalmak, de főleg adakozás 's egyéb jótétek' kigyakorlása diszeljék innepélyét.

(Lásd Eszter' könyvét 9 f. 22 v.)

Az üllő -'s bőjtinapokat illető számitásban, a' világ teremtésénéli mondalom szerint: „Est 's reg lőn" *(Móz. 1 k. 1 f.)* az est következendő naphoz számláltatik.

K. Az 5-ik parancsból mi következik?

F. 1. Nem elég, hogy szüleink iránt csak tisztelettel 's becsülettel mutatkozzunk, melly kötelességére a' természet velünk szerzette tukma már ösztönöz; hanem minden erőnkből iparkodjunk, folyton velünk közlő jótéteméyeiket 's szorgos nevelésünk okozta aggodalmaikat legjobb 's legerkölcsösb önviseletünkkel lefizetni, hogy belénk helyezte örömei 's várandó reményei bételjenek,

ez által tökéletes velünki megelégültségöket eszközölni; tehát dorgálásukat 's fenyitékjöket nem morgó feleseléssel; sőt, mivel legjobb nevelésünk' létesületére czéloznak, háladus kedélylyel kell fogadnunk. Mert:

אֱוִיל יִנְאַץ מוּסַר אָבִיו,
וְשׁוֹמֵר תּוֹכַחַת יַעְרִים׃
(Példabeszédek 15. f. 5. v.)

„A' buta megveti atyja fenyitését, de dorgálatára figyelő okuland".

2. Hogy mind ezekhez legyünk hajlandók, kik' vérével a' legszentebb frigyet, a' rokonságot, a' természet kötötte velünk: különös hűséggel 's szeretetteljes vonzalommal simuljunk fi- 's nővéreinkhez; nem pedig minden kis sértést méltalmatlan viszályok által gyarapítnunk, hanem kezdődő sarjában elfojtanunk, 's minden bal értelmet 's békétlenséget mellőznünk kell, 's igy kölcsönös öröminket másolandjuk 's sokasitandjuk.

הִנֵּה מַה־טּוֹב וּמַה־נָּעִים
שֶׁבֶת אַחִים גַּם־יָחַד׃
(Zsoltár 133. f. 1. v.)

„Milly kellemes, milly gyönyörü! ha béke' hajléka alatt tanyáznak fivérek".

3. Hogy tanitóinknak, kik ifjuságunk gyönge korát, szüleink' nevelési sulyával vállaikat terhelvék, szorgos bánású 's élénk eszű ápolgatással deli termékekké üditik föl, és kik a' makány kérget, melly gyöngéd lelkünket béburkolja, éber 's

ügyes óvakodással lehéjazzák, hogy világosb tisztább lángja előtünjék, 's képessé legyen, csak a' jót 's szépet beszivnia táplálékaul, 's igy müveltséget 's erkölcsöt mindenütt tenyésztvén, mint a' közjó' legműködőbb szerkesztői iránt viseltető hálaadatunk, szeretetünk 's tiszteletünkkel, törölhetlen betűkkel szivünk-lelkünkbe vésve, le vagyunk kötelezve. Tudorink' ez közmondatjuk.

וּמוֹרָא רַבָּךְ כְּמוֹרָא שָׁמַיִם׃
(*Aboth* 4. *szaka* 15. *tan*).

„Tanitóidat tisztelvén,
„már Istent is magasztalod benne".

K. Mit származtat a' 6-ik parancs?

F. Ha embertársunk épségét vagy tetemét külsőleg, vagy alságos rágalommal, becsületétől fosztván, belsőleg sértjük, 's hittanárink szerint: ha pirongtának akarvák voltunk oka, ez eszközölhetendő életfolyamát kurtábbaitás ölő 's gyilkoló csinytétek' osztályához tartozik.

לֹא תֵלֵךְ רָכִיל בְּעַמֶּךָ׳
לֹא תַעֲמֹד עַל דַּם רֵעֶךָ׃
(*Móz*. 3 *k*. 19 *f*. 16 *v*.)

„Ne légy patvarkodó
„nemzeted közt; mert
„ekkép vétkezel, mintha
„kikelsz embertársad' vére ellen".

2. Öngyilkoló ez már, ki egésségét romlagató kicsapongó feslett életet visel.

צַדִּיק אוֹכֵל לְשֹׂבַע

„Ellakva megelégül a'

נַפְשׁוֹ, וּבֶטֶן רְשָׁעִים „kegyes, de a' gonosz
תֶּחְסָר. „falánk torkú“,
(*Példabeszédek* 13 *f.* 25 *v.*)

K. Mit tilt el a' 7-ik parancs?

F. Semi a' folyárösztönt csiklandó trágárság, vagy a' buja' erkölcstelen' örvényébe csábitó kaczér szólamok meg ne szállják ajkinkat; mert ez ártatlannak vélt szóenyelgés rettenetes vészek közé ejt bennünket, 's nyomton követnek keserves mételyek 's aggasztó nyomorok.

שׁוּחָה עֲמֻקָּה פִּי זָרוֹת, „Mélyvészü örvény a'
זְעוּם יי יִפָּול־שָׁם. „trágár szájú, belé ro-
(*Ugyanott* 22 *f.* 14 *v.*) „han az Isten előtti irto-
„zó“.

K. A' 8-ik parancs mire öztönöz?

F. 1. Mint a' sz. irás 's Majmonides a' nagy hit- 's erkölcs-tudor ezen parancs értelmét bőven fejtik.

לֹא תִּגְנֹבוּ וְלֹא־תְכַחֲשׁוּ „Ne lopjatok, ne ha-
וְלֹא תְשַׁקְּרוּ אִישׁ „zudjatok, 's álnokul ne
בַּעֲמִיתוֹ. „cselekedjetek egymás
„ellen“.

's a' t.

לֹא־תַעֲשֹׁק אֶת־רֵעֲךָ, „Ne sajátitsd ember-
וְלֹא תִגְזֹל, לֹא־תָלִין „társad' javát magad-
„nak, 's el ne vedd erö-

פְּעֻלַּת שָׂכִיר אִתְּךָ עַד־בֹּקֶר׃

(Móz. 3 k. 19 f. 11-13 v.)

„szakosan“. — Szak-
„mányosod’ bére ne éj-
„szakázzon nálad regge-
„lig“.

וְכִי־תִמְכְּרוּ מִמְכָּר לַעֲמִיתֶךָ אוֹ קָנֹה מִיַּד עֲמִיתֶךָ, אַל תּוֹנוּ אִישׁ אֶת־אָחִיו׃

(Ugyanott 25 f. 14 v.)

„Ha valamit felebará-
„todnak eladsz, vagy
„töle veszesz, egymást
„ne csaljátok“.

נֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא, וּמָעֲלָה מַעַל בַּיְיָ, וְכִחֵשׁ בַּעֲמִיתוֹ בְּפִקָּדוֹן אוֹ־בִתְשׂוּמֶת יָד אוֹ בְגָזֵל, אוֹ עָשַׁק אֶת־עֲמִיתוֹ, אוֹ־מָצָא אֲבֵדָה, וְכִחֶשׁ בָּהּ׃

(Ugyanott 5 f. 21-22 v.)

„Bünhödik ’s czinkot
„üz Isten ellen e’ sze-
„mély, ki felebarátja ná-
„la letettét vagy más rá
„biztát megtagadja, vagy
„oroz, vagy egyéb idegen
„jószágot letartóztat, vagy
„elvesztettet talált, ’s ta-
„gadja“.

אָסוּר לְרַמּוֹת אֶת־בְּנֵי אָדָם בְּמֶקַח וּמִמְכָּר, אוֹ לִגְנֹב אֶת־דַּעְתָּם׃ וְאֶחָד עוֹבְדֵי כוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת וְאֶחָד יִשְׂרָאֵל שָׁוִים בַּדָּבָר

„Isten’ szabályai azt
„hagyák meg, hogy az
„emberek ne csalják egy-
„mást az adás-vevésben,
„vagy csak gondolatban.
(azaz: valami tárgyat ál-
képekkel lerajzolni, hogy
felebarátja abból várta
haszon semisül). „Nincs

זֶה, הָיָה יוֹדֵעַ, שֶׁיֵּשׁ
בְּמִמְכָּרוֹ מוּם, יוֹדִיעֵהוּ
לַלּוֹקֵחַ׃

„abban kölömbség po-
„gány vagy zsidó közt.
„Ha hibás az árú add tud-
„tára a' vevőnek. —

כָּל־הַגּוֹנֵב מָמוֹן מִשָּׁוֶה
פְּרוּטָה וּלְמַעְלָה, עוֹבֵר
עַל לֹא־תַעֲשֶׂה: „לֹא־
תִּגְנֹבוּ“ ׃ וְחִיְּבָתוֹ תוֹרָה
לְיִשְׂרָאֵל, אֶחָד הַגּוֹנֵב
מָמוֹן יִשְׂרָאֵל, אֶחָד הַגּוֹנֵב
עוֹבְדֵי כוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת
וְאֶחָד הַגּוֹנֵב אֶת־הַגָּדוֹל
אוֹ אֶת־הַקָּטוֹן׃

A' ki csak annyit lop,
mi egy Penutába (fillérbe)
kerül, a' parancsnak: „ne
orozzatok“, bünhödik már,
's Isten lekötelez minden
zsidót a' lopottat vissza
adásra, ha zsidóé, vagy
bálványt imádóé, ha
nagy vagy kiskorúé.

אָסוּר לִקְנוֹת מִן הַגַּנָּב
הַחֵפֶץ שֶׁגָּנַב, וְעָוֹן גָּדוֹל
הוּא שֶׁהֲרֵי מַחְזִיק יְדֵי
עוֹבְרֵי עֲבֵירָה, וְגוֹרֵם לוֹ
לִגְנֹב גְּנֵיבוֹת אֲחֵרוֹת׃
שֶׁאִם לֹא יִמָּצֵא לוֹקֵחַ,
אֵינוֹ גוֹנֵב׃

„Tolvajtól nem szabad
„vennünk lopott jószágot,
„'s fölötte nagy gonosz-
„tét ez; mert ez által a'
„czinküzés elősegéltetik,
„'s támaszokat nyujt a'
„további orozásra: mert
„ha nem veszik, nem lop
„többé“.

וְאָסוּר לֵהָנוֹת בַּדָּבָר

„A' lopottból semi él-

הַגָּזוּל, אֲפִילוּ לְאַחַר יֵאוּשׁ׃ (*Lásd Majmonides a' lopás, orzás 's vesztéséröli 5-ik szakát).*	„vet nem szabad venned, (például; lopott czitront nem szabad szagolni) „sőt ha annak tulajnonosa „vagyonát visszakaphat-„lanul tartja".

K. A' 9-ik parancs mire kisztet ?

F. 1. Hogy hazugság, guny 's alságos szitkok ne lepjék meg ajkinkat. A' nyelvvel melly az embert olly jelesleg kitünteti más teremtményeken, tehát Istennek mint a' legkegyesb, legdrágább benünket fölruházta adományával szorgos bánásulag éljünk, 's ez, igazság 's erkölcsiség' czéljául adta eszközöt pajzon 's álnok szavak ne alacsonitsák.

מָוֶת וְחַיִּים בְּיַד לָשׁוֹן, וְאֹהֲבֶיהָ יֹאכַל פִּרְיָהּ׃ (*Példabeszédek* 18*f.* 21 *v.*)	„Halál 's élet szende-„reg a' nyelv' hatalmá-„ban, 's szeretői gerez-„dét élvezik".

2. Sokkal rettenetesb vészhozó mint a' vad öldöklő állatok ez, ki a' rágalom' fene agyarit felebarátira vicsorintja; mert érintett hazugságbünhöz járulván, hogy embertársának rejtett hiányát napfényre hozza, jobb oldalát pedig a' legsürübb lepel alá buvatja, 's igy becsületét, boldogságát 's sokszor életét is besülyesztvén kettős engedhetlen vétket üz.

עִקֶּשׁ־לֵב לֹא יִמְצָא־	„Az álnok lelkületü

טוֹב, וְנֶהְפָּךְ בִּלְשׁוֹנוֹ יִפּוֹל בְּרָעָה׃ „nem lelend üdvet, a' rá- „galmas szájú a' boldog- „talanságba enyészedik".
(*Ugyanott* 17 *f.* 20 *v.*)

3. Az igazságkedvezés arra kötelez benünket, hogy ha valami eseménynél jelen voltunk, mellynek következése tanubizonyságunkat igényli, azt, bár legkedvesbünknek legbecsesb vagyonát, sőt önszemélyét is ha érdekli, törvényszék elébe letenni el ne mulaszszuk, 's illy örv alatt: nem tudjuk, hallgatnunk vagy tagadnunk nem szabad.

אִם־לוֹא יַגִּיד וְנָשָׂא עֲוֹנוֹ׃ „Ki tanúvallomást el- „titkol, lakoljon vétke- „ért".
(*Móz.* 3 *k.* 5 *f.* 1 *v.*)

K. Mire ösztönöz a' 10-ik parancs?

F. 1. Ha szerencsétlenek 's szegények vagyunk, ha a' sors mostohán bán velünk, azért másnak izzadás 's ipartele fáradozás szerzette vagyona után nem kell sovárognunk; hanem Isten' végtelen kegyébe 's átpillanthatlan világ-igazgatásába sorsunkat helyeznünk, 's teljes megelégültséggel csak Ő tőle állapotunk' jobbulását reménylnünk kell.

טוֹב וְיָחִיל וְדוּמָם לִתְשׁוּעַת יְיָ׃ „Jó 's kellemes Isten- „től segélyt várni".
(*Panaszdalok* 3 *f.* 26 *v.*)

2. Hogy szenvedélyink izgága magva ki ne keljen, 's kisded rügye erős törzsű fává föl ne serkenjen, eleinte csiráját zaklatnunk, fenekéből kiirtanunk kell; mert ha elágzani kezdett, erőre kapott galyát többé lenyesni nem lehet, és gyümölcse csak fájdalom 's keserv.

עִיר פְּרוּצָה אֵין חוֹמָה,
אִישׁ, אֲשֶׁר אֵין מַעְצָר
לְרוּחוֹ׃
(Példabeszédek 25 f. 28 v.)

„Nyilt 's bástyátlan „várhoz hasonló ez, ki „szenvedélyit nem korlá- „tolja“.

Második Szak.

Isten 's tulajdonságairól.

K. Eszméletünk hogy ösmerteti velünk Isten' létét?

F. Tollomból néhány elpettyegett dinta csöpp olvasható betűkké, vagy a' szél összehalmozta kövecsdomb lakká vagy csak kunyhová vált e' valaha? Hol tökély 's rend létezik, ott egy tökélyes lénynek müködnie kellett. — Szegzük tehát gyönge eszméletünket a' táméntalan világokra, mellyek fölöttünk forognak, 's mellyek ezeredek óta még nem tévedtek a' légben szabott utjokban; viszgáljuk földi lakunkat, e' már magában remekdús müvet, hol a' legsilányabb paránya tökélyt 's rendet lehell; eszméljünk az önmagunkbani tolmácshatlan élénk ösztönre, melly benünket a' tőkély felé vonz: 's mind ezeknek az alkatója, az első oka, ezen millió tökélynek a' származata ki lehetne más, mint egy minden tökélyt, rendet, hatalmat, erőt, fönséget 's bölcsességet magában egyező lény, — 's ezen lényt Istennek nevezzük.

שְׂאוּ־מָרוֹם עֵינֵיכֶם, וּרְאוּ, מִי־בָרָא אֵלֶּה? (*Jesaia* 40 *f.* 26 *v.*)	„Vesd szemeidet az „egek felé, 's tekintsd, „ki alkatta mind ezeket“?

K. Mellyek Isten tulajdonsági?

F. Következendő tizenhárom, miket Mózes Istenhez intézte esdekében bévezetményül használt.

1. יְיָ Ő változhatlan,
2. יְיָ öröklétű,
3. אֵל mindhatályú,
4. רַחוּם irgalmas,
5. וְחַנּוּן kegyes,
6. אֶרֶךְ אַפַּיִם iríthatlan,
7. וְרַב־חֶסֶד könyörületteljes,
8. וֶאֱמֶת igazságos,
9. נֹצֵר חֶסֶד לָאֲלָפִים ezeredig tart malaszta.
10. נֹשֵׂא עָוֺן bocsát bünt,
11. וָפֶשַׁע vétket, 's
12. וְחַטָּאָה gonosztétet; 's
13. וְנַקֵּה לֹא יְנַקֶּה boszút soha nem áll.

(Móz. 2 k. 34 f. 6-7 v.)

K. Mit tesz az: Isten változhatlan?

F. Hogy szent lénye 's tulajdonságai a' legfolytonosb tökélyben mint most vannak, 's mint mindenkor voltak, ugy örökiglen legtökéletesb hatalma 's akaratjában semi változás nélkül maradandnak. Tehát mi lélekkeli, Ő sz. lényének egyik

szikrájávali bírók a' jó 's tökéletre irányzó 's tulajdonságihoz hasonló tények' kivitelében soha ne tétovázzunk; mert bár a' sors mostohán foganatositja, de a' változhatlan, 's minden jót örök 's egyenlő idomzatban eszközlő valóságtól legsükeresb végfolyományt reményljünk.

כִּי אֲנִי יְיָ לֹא שָׁנִיתִי׃	„Mert én Isten soha
(Malak. 3 f. 6 v.)	„változom".

K. Mit tesz: Isten öröklétü?

**F.* Hogy Ő örökségétől fogva volt, és örökig leend, neki nincsen sem kezdete sem vége, Ő volt, van, 's lesz. Ez okért csak anyagi részei lényünknek, a' testiek mulandók, de a' szellemiek, lelkünk az örökkévalósághoz hasonló örökig, mint öntörzse, leend. Bizvást helyezhetjük tehát reményünket Ő belé; mivel mí szellemi részünk sem halandó, ha jó tényinket itt a' földön nem dijazza, annál édesb jutalom vár túl e' húllatag életen lelkünkre. Mert Ő minden jónak kegyes jutalmazója vala.

בְּטֶרֶם הָרִים יֻלָּדוּ,	„Minekelőtte hegyek
וַתְּחוֹלֵל אֶרֶץ וְתֵבֵל,	„lőnek, alkottatának föld
וּמֵעוֹלָם עַד־עוֹלָם אַתָּה	„'s világ, öröktől fogva
אֵל׃	„vagy 's örökig leszesz".

(Zsoltár 90 f. 2 v.)

K. Mit tesz: Isten mindhatályú?

F. Az emberek, legelmésb, legcselekvőbb ipar-

kodásuk mellett, csak teremtettet másra mintázhatnak, de ujat, még nem léteztet, bár milly csekélyt alkatni, nem képesek, a' nélkül hogy létezők' gyurmáját alapul nem veszik; az Isten ellenben az egész alkatásegyetemt összes erőivel semiből, csupa mindhatályos akaratjából alkatta, 's evvel a' képzelhetlen nagyszerü hatalommal föntartja 's igazgatja. Azért csak Ő hozzá folyamodjunk, 's Ő belé bizakodjunk; bár legmazurabb legsanyarubb mibenlét sorsunkká vált, de Ő hol senki nem könnyebbíthet, rögtön fölötte jóságú és hatalmú segélyével jó tényinkre vigasztaló 's boldogitó jutalmat következtet.

הִנֵּה ! אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵי כָּל־
בָּשָׂר הֲמִמֶּנִּי יִפָּלֵא כָּל־
דָּבָר ?

„Láss! Én vagyok „minden élők' ura. — „Mi nem áll hatalmamban".

(*Jerem.* 32 *f.* 27 *v.*)

K. Mit tesz: Isten irgalmas 's kegyes?

F. Az Isten átpillanthatlan bölcsessége minden teremtményeket olly erők, ösztönök 's tehetségekkel fölruházott, millyekkel ha vissza nem élnek, boldogságukhoz végtére jutniok kell, 's igy észrevehetjük nagy kegyü adományit, bőleg dúsulvák; kiváltkép az emberrel, szépen idomult testtel, remekes tagokkal 's inzattal, belé ihlett lélekkel 's szabad akarattal őt meg ajándékozván, fölötte nagy jóságát, kegyelmét 's irgalmát közlötte. Tehát gyer-

meki alázattal 's türelemmel szenvedjük büntetését, 's legszerencsétlenebb inségünkben vigaszot nyujtson e' gondolat, hogy fenyitéki csupa atyai jóság 's irgalomból erednek.

כִּי אֶת־אֲשֶׁר־יֶאֱהַב יְיָ ,,Csak szeretetből fedd
יוֹכִיחַ, וּכְאָב אֶת־בֵּן ,,Isten mint atya, ki fiát
יִרְצֶה׃ ,,jobbitni akar."
(Példabesz 3 f. 12 v.)

K. Mit tesz: Isten irithatlan?

F. Csak a' gyarló embernek vannak szenvedélyei, mellyek földi hiányát elteljék, de Isten, a' minden tökélyek' tökélye, kinek lénye szeretet, jóság, kegyelem, malaszt, igazság 's rény, Ő hozzá mulandó ember' szenvedélyiből, gyülelet, boszszú 's harag egy fikarcz sem férhet, 's a' képleges mondatok, hol haragvása emeltettik, annyit tesz, mint egy fölötte jóságú, ki sérelmét inkább egy haragos indulatba ejti, mint sem hogy boszúlja, vagy szemére hányja. Ezen okból, hogy Ő hozzá hasonlók legyünk, szenvedélyink', első gerjelmét fojtani, hogy terjengő lobra ne kapjon, legszentebb kötelességünk.

כִּי לֹא אֵל־חָפֵץ רֶשַׁע ,,Mert te Isten el nem
אָתָּה לֹא יְגֻרְךָ רָע׃ ,,tudsz követni roszat,
(Zsolt. 5 f. 5 v.) ,,mivel semi rosz nincsen
,,lényedben".

K. Mit tesz az: Isten könyörületteler?

F. Hogy Ő minden teremtmény, a' legalacsonyabbik' sorsát, végső boldogulásra irányozó, föntartja 's igazgatja, 's minden veszélytől atyai véddel ója meg; és ha rosz cselekedetünkre szomorú forbátot rendel, legmalasztosb könyörülettel 's szánakozással óhajtja jobbulásunkat, 's ezt eszközölvén, mennyei írral legott behegeszti ejtett sebünket, 's jó és örvendetes jutalmat következtet. Tehát mi is embertársunk' szenvedése 's gyász állapotjában sajonnak 's könyörűk legyünk iránta, 's jótékonyan nyujtsuk az oktalan állatoknak is a' szükségest és enyhet jármos munkájok után, 's ok nélkül ne nyaggassuk őket. Mert:

טוֹב־יְיָ לַכֹּל וְרַחֲמָיו־
עַל־כָּל־מַעֲשָׂיו׃
(Zsoltár 145 *f.* 9 *v.)*

„Jóságos az Ur min-
„denik iránt, 's könyö-
„rűsége terül el minden
„művén".

K. Mit tesz az: Isten igazságos?

F. Noha irgalmas, kegyes, írithatlan 's könyörű, de szent 's igazságos biró is Ő, és ezen tulajdonságai soha küzdésben nem állnak. Ő minden jó cselekedetünket örvendtető 's boldogitó következésekkel jutalmazza; rosz tényünket 's gondolatunkat, keservet 's nyomort támasztván, gyülöli 's utálja, 's fölötte kegyű 's irgalmú türelemmel várja a' gonosz visszatérését 's jobbulását; de ha makacson elhallag rosz utjában, hogy fenyiték

által vissza tartóztassa, érdeme szerint bünteti meg.

כִּי לֹא אֶחְפֹּץ בְּמוֹת הַמֵּת נְאֻם יְיָ אֱלֹהִים, וְהָשִׁיבוּ וִחְיוּ׃ (*Ezech* 18 *f*. 32. *v*.)	„Nem kedvtelésem a' „bünös' halála, mondja „az öröklétü Isten. Tér- „jetek vissza 's boldogul- „jatok".

K. Mit tesz; ezeredig tart malaszta?

F. Ha valaki életpályáját rény, kegyes 's istenfélö tettekben végezte el, annak utódjainak ezeredig izben a' fölötte jóságú 's malasztú Isten áldást 's üdvet nyujt. Mivel ős-atyáink, Ábrahám, Izsák 's Jákob a' jót 's rényt elkövették, minekünk ivadinak törvények 's hitszabályokat nyilatkoztatott, 's emezekkel örök üdv, áldás 's boldogság a' földre szállittatott.

חַסְדֵי יְיָ כִּי לֹא־תָמְנוּ, כִּי לֹא־כָלוּ רַחֲמָיו׃ (*Panaszdalok* 3 *f*. 23 *v*.)	„Az Ur' malaszta vég- „telen. irgalma soha nem „szünendik".

K. Mit tesz: Isten bocsát bünt, vétket 's gonosztétet?

F. Ha szent törvényeit 's hitszabályait megszegtük, 's atyai jóságával visszaéltünk, azonnal örök kárhozatra nem taszit bennünket; söt mivel Ő irgalmas 's kegyes, ha üzött büneinket valljuk, bánjuk 's fekete tényét megösmerjük, ha szivünk' fenekéböli töredelemmel a' rényhez megintileg simu-

lunk, megtért fiai' elkövetett gonoszát tökéletesen megbocsátván, szánakodó 's könyörületes karja rebeg feléjök, 's az érdemlett büntetés' helyét boldogság 's üdv foglalja el. Tehát bünösök lévén, forduljunk vissza a' rény 's erkölcshöz; mert Ő, a' csupa irgalom 's malasztból álló lény vétkünket megbocsátja, ha azokat megbántuk, 's valódilag megjobbitottuk magunkat.

מְכַסֶּה פְשָׁעָיו לֹא יַצְלִיחַ, וּמוֹדֶה וְעֹזֵב יְרֻחָם׃

(*Példabeszédek* 28 *f*. 13 *v*.)

„Ki vétkét ipallja nem „boldogul, de kegyével „részesülend az, ki meg„vallja 's magát jobbitja.

K. Mit tesz: Boszút soha nem áll?

F. Mínt már érintve van, hogy csak mulandó embernek szenvedélyek sajátja, de Isten csupa jóság 's könyörület, 's ha valaki szerencsétlen eseményre akad, mint atya ki fiát hurogatja, 's jobbulását vágyja, illyeg czéloz Ő feddésével a' rényhezi visszatérésünkre. — Azért mi is legyünk könyörük 's irgalmasok azok iránt, kik vétettek ellenünk, 's bennünket sérelmeztek, sőt ellenségünket is a rajtunk elkövette roszért halmozzuk jótékonyságokkal, míllyek által törekedjünk, szeretetét 's erántunk viseltetendő hajlomát megnyerni.

לֹא־תִשְׂנָא אֶת־אָחִיךָ בִּלְבָבֶךָ, הוֹכֵחַ תּוֹכִיחַ־

„Ne gyülöld embertár„sadat szivedben, a' jó„ra igazitsd, 's a' bánta-

אֶת־עֲמִיתֶךָ, וְלֹא תִשָּׂא „lomra ne ügyelj, ne
עָלָיו חֵטְא׃ לֹא־תִקֹּם „boszúld meg, 's ne lob-
וְלֹא־תִטֹּר. „bantasd szemére“.

(Móz. 3 k. 19 f. 17-18 v.)
(Ez utósó vers' fejtenyét bővebben láthatni Talmud Joma 28 lapjában).

K. Mellyek egyéb tulajdonságai Istennek?

F. Mint előadjuk következendő magasztalás-versben:

1. אֶחָד הוּא אֱלֹהֵינוּ Egyetlen Istenünk,
2. גָּדוֹל אֲדוֹנֵנוּ fönséges Urunk,
3. קָדוֹשׁ mindszent, és
4. וְנוֹרָא שְׁמוֹ neve rettegtető.

K. Mit tesz az: Istenünk egyetlen?

F. Mivel Ő minden erők', hatalmak' 's tökélyek' egyeteme, 's létét idő 's tér nem korlátozza, következőleg több illy lények egyszer'smind egy idő vagy egy térben nem lehetnének 's ez okért csak egy lehet. Tehát csak egy Istent imádunk 's magasztalunk, 's mint ezen egy Isten, egy atyának fiai benső szeretettel 's kölcsönös tetszékenységekkel hajoljunk egymás iránt.

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל! יְיָ „Izraël halljad! Urunk
אֱלֹהֵינוּ יְיָ אֶחָד׃ „Istenünk egyetlen-egy“.

(Móz. 5 k. 6 f. 4 v.)

F. Mit tesz az: fönséges Urunk?

K. Hogy Ő nem mulandó testből, hanem fönséges szellem, csupa lélekből álló lény.

K. Mit tesz: Isten csupa szellemi lény?

F. Ő, kinek fönsége minden emberi fogalmakat 's képzeményeket felülhalad, ki sokkal fönségesb, mintsem mi gyönge eszméletünkkel tökéletesen észre vehetjük, ki minden jóság 's irgalom, hatalmak 's erők, tökély 's magasztosság' kútfeje, csak jót 's tökélyt követhet el, mivel sz. lénye csupa szellem, lélek 's gyarló földű részek nem állnak nála, mint jó elleni akadályok vagy a' roszrai ingerek. Tehát, öt testi érzékeinkkel, hallás, látás, szaglás, izlés 's tapintással csak testi vagy földi tárgyokat, de a' szellemi erőket nem észlelhetvén, Isten, test nélküli csupa szellemi lényt földi lakunkban, semikép teljes fellengőségében 's nagyságában észre nem vehetjük.

כִּי לֹא רְאִיתֶם כָּל־ „Mert semi idomot nem

תְּמוּנָה׃ „láttatok Töle".

(Móz. 5 k. 4 f. 15 v.)

K. És hogyan kell értenünk ezen mondatokat, hol Isten' testi részeiről szó fordul elő?

F. Mivel nekünk, gyönge tehetségünknél fogva, Fölségének fellengőbb lelki tulajdonságait máskép mint földi képleges szólamokkal nem lehet fejtenünk, tehát az előforduló mondatokbani szemek-

kel gondviselése, fülekkel mindenüttsége, kezekkel mindhatályosága, 's valóságáróli Mózes világosb képzete idommal jelentetik, és ez értelme e' versnek:

וּתְמֻנַת יְיָ יַבִּיט׃ „Isten idomát látá“ (Mózes).
(Móz. 4 k. 12 f. 8 v.)

K. Mit tesz az: Isten mind szent?

F. Hogy Ő mindég csak a' jót kedveli 's elköveti, a' roszat pedig utálja 's soha meg nem teheti, söt tölünk, ha gonoszságot üzünk, eltávozik; ez okból belénk ihlette a' lelkiösméretet, melly untalan nekünk súg, 's bennünket unszol, hogy szentül éljünk, és ha jót teszünk egész lényünkön egy tolmácshatlan kéj 's megelégület foly le; ha roszat ellenben benső epesztes 's bús furdalattal tölti el.

קְדוֹשִׁים תִּהְיוּ, כִּי קָדוֹשׁ אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם׃
„Éljetek szentül, valamint én Istenetek szent „vagyok“.
(Móz. 3 k. 19 f. 2 v.)

(Lásd Rasi magyarázót Móz. 3 k. 11 f. 44 v.)

K. Mit tesz az neve rettegtető?

F. Mivel Ő egy időben mindenütt jelen lévén, cselekvő 's munkás hatalommal minden helyen müködvén, az egész világot folytonnan 's mindenütt föntartja 's kezeli, és ha csak egy perczet elmulasztaná, mind visszarogynék előbbeni semiségébe: tehát rettegjünk tényink' jelenvaló ta-

núja 's birája előtt ; mert ha a' legrejtékesb zugában a' világnak lapangunk , ha olly helyébe, mellyet soha emberi nyom még nem tapodt, illanunk el, de Ő, hol semi szem nem pillanthat, a' szivek' legmélyebb redőit, az elménkben forgó véleményeket szemléli 's tudja, és érdem szerint, a' jóra jó, a' roszra pedig rosz következményeket rendel.

בְּכָל־מָקוֹם עֵינֵי יְיָ
צֹפוֹת, רָעִים וְטוֹבִים׃
(*Peldabeszedek* 15 *f.* 3 *v.*)

„Isten pillantatja mindenütt jelen, a' roszat „mind a' jót látja".

Harmadik Szak.

A' kötelességekről.

BÉVEZETÉNY.

K. Hányfélék a' kötelességek?

F. Négyfélékre osztatnak föl: Istennek, önmagunknak, embertársinknak 's honunknak tartozó kötelességekre.

K. Mit tesz az: kötelesség?

F. Minden tény 's gondolatnak, mellyet rény 's erkölcs vagy a' sz. irásbani Isten-nyilatkoztatotta parancsok javalnak, véghezvitele; ha pedig azt öntudatunk vagy hitünk' szabályai roszalják és elnemkövetésére ösztönöznek, ekkor kikerülése kötelességünk.

Első Czikk.

Istennek tartozó kötelességeinkről

K. mellyek Istennek tartozó kötelességeink?

F. 1. Mély tisztelettel hajoljunk iránta, azaz: hogy végtelen tökélyeit 's magasságát észlelni, törekedjünk, 's ezen nemes érzemény életmódunk 's magaviseletünknek vezérfonalaul szolgáljon, ugy

hogy minden cselekedetünket 's véleményünket Ő iránta viseltető legmélyebb tisztelet áthassa, és Ő töle nem mint rab kényurától, hanem mint fiú szeretett atyjától remegjünk. Azért:

2. gyermeki alázattal türjük 's szenvedjük a' bal 's szerencsétlen eseményeket, és hitünk' alapjául tegyük ez erős gondolatot, hogy Ő a' legbölcsebb 's kegyesebb lény mindenre a' legjobb végczélul irányoz, 's hogy csak Ő leginkábbára tudja, mi javunk 's boldogságunkra szolgál: tehát sorsunk' kezelését Ő rá a' tömérdek világok' nagy kormányozójára 's atyai gondviselésére bízzuk meg, 's Dáviddal kiáltozzunk:

הִנְנִי! יַעֲשֶׂה־לִּי, כַּאֲשֶׁר טוֹב בְּעֵינָיו׃	„Im itt vagyok! cselekedjél velem, a' mint jónak tartod".

(*Sámuel* 2 *k.* 15 *f.* 26 *v.*)

3. Hogy sz. lényéhez őszinte 's mélyérzetü szeretettel vonzzunk, 's Őt minden anyagi 's szellemi adányunk' minden földi 's sirontúli javunk' jótékony ajándokozóját mind azok fölött szeressük, és minden alkalmat mohón ragadjunk meg, hol rény 's jótétek' kivitele által, benső szeretetünket 's tiszteletünket vele elhitetnünk lehet.

וְאָהַבְתָּ אֵת יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־לְבָבְךָ וּבְכָל־נַפְשְׁךָ וּבְכָל־מְאֹדֶךָ׃	„Szeresd Istenedet szived 's lelkedből, 's minden javaid fölött".

(*Móz.* 5 *k.* 6 *f.* 5 *v.*)

4. Minden jó, mi minket elér, ezen érzeményt gerjessze benünnk, hogy érdemetlenűl, csak jótékony böáldású keze nagykegyelmüen 's irgalmúan osztogatja velünk. Neki ezokért bensö szivünk 's lelkünkből a' legforróbb érzetű hálát áldozzuk, és az jótévőleg nyujtott adományait a' legnemesb modorban, általok magunkat Ő hozzá naponnan hasonlóbbá tennünk, használjuk. És

5. mivel Ő minden sorsunk' ura 's kezelője tehát legszentebb kötelességünk ez, hogy tényeink 's viseletünk' vezérfonaláúl vegyük parancsait 's akaratjait, és erkölcs, erény 's sz. nyilatkozata' igényleteit szivesen 's örömest beteljesítsük; mert Jákobbal magasztalhatjuk:

קָטֹנְתִּי מִכֹּל הַחֲסָדִים
וּמִכָּל־הָאֱמֶת, אֲשֶׁר
עָשִׂיתָ אֶת עַבְדֶּךָ׃

„Milly csekély vagyok
„minden kegyelem 's hű-
„ségre, mellyet közöltél
„szolgáddal“.

(*Móz.* 1 *k.* 32 *f.* 11 *v.*)

K. Isten sz. lényére nézve van e' szüksége tiszteléSünk 's magasztalásunkra?

F. Mivel Ő benne minden legmagasztosb tökélyek, erők 's hatalmak erednek, lehetetlen hogy gyarló mulandók' tiszteléSét 's magasztalását más czélból kivánná, mint hogy abban ő- legjobbjuk létesüljön: hogy rényes 's erkölcsös tények' 's sz. parancsai kivitelében tökéletesbülésüket, 's jobbulásukat, evvel együtt valódi boldogságukat leljék meg.

לִשְׁמֹר אֶת־מִצְוֹת יְיָ
וְאֶת־חֻקֹּתָיו, אֲשֶׁר אָנֹכִי
מְצַוְּךָ הַיּוֹם, לְטוֹב לָךְ׃
(Móz. 5 k. 10 f. 13 v.)

„Tartsd meg Isten pa-
„rancsait 's szabásait,
„mellyeket én neked ma
„rendelek, mert csak te
„javadra adatnak“.

Második Czikk.

Önmagunknak tartozó kötelességekről.

K. Mellyek önmagunknak tartozó kötelességek?

F. 1. Önsorsávali megelégület.
2. Vagyonunk' bölcs használása.
3. Cselekvőség 's szorgalom.
4. Mértékletesség.
5. Jókkali társalkodás.
6. Türelem 's hajlékonyság. 'S
7. Szerénység.

Szembeszökő ellentiségben állnak:
1. Irigy.
2. Fösvénység.
3. Tunyaság 's hanyagság.
4. Mértékletlenség.
5. Rosz társaság.
6. Harag 's bosszúvágy. 'S
7. Kevélység.

K. Mit tesz: önsorsávali megelégület?

F. A' ki önsorsával megelégszik, napi kenyerét, ha szüken 's fukáron is élelmezi, ha annak fáradozó fölhajászta hő izzadást is facsar ki hom-

lokának, de Ő, ki másoknak Isten' sz. igazsága nálánál bővebben áldotta vagyonát teljesen szivelvén, 's kaján semekkel utána nem sovárogván, benső boldgsággal élvezi; mivel a' munka 's megelégültség a' legkellemesb illatokkal, étvágyát elő-mozditólag, fűszerezik, 's a' legünnepélyesb lakomává teremtik. Ellenben

Az irigy

lelkünk, szivünk 's egész lényünk fonyasztó 's csökkentő kórvésze, mellynek dühös mérge addig nem szünik működni, mig minden inzatunkat át nem hatja, fenekig rongálja, 's végtére az enyészet felé czipeli.

חַיֵּי בְשָׂרִים לֵב מַרְפֵּא׃
וּרְקַב עֲצָמוֹת קִנְאָה׃
(Példabeszédek 14 f. 30 v.)

„A' megelégült szív ép „testet szerez; de mérges „fene a' kajánság".

K. Mit tesz az: vagyonunkat bölcsen használni?

F. Minden földi javunkal, csak ez okból Isten bennünket ajándékoz föl, hogy mind magunk' mind élettársink' hasznára 's boldogságát elő mozditásra forditsuk, 's hol bajok 's nyomorok letelepedtek, azokat jótékony adakozás 's szives segélyek által, elháritani, soha el ne késsük.

A' fösvény

ellenben abban leli kéjét 's örvendetét, ha száz-

szor naponnan számítja pénzét, és eme' bálványát pillantásban gyönyörködhetik. Következőleg emberiségét fölszólító hang miatt füle bedugúl, 's a' segedelmét esdeklő kezeket üressen vissza suhintja, 's így nem csak hogy valós czélját 's hasznát a' földi birtokoknak utól nem éri, sőt öntestének a' szükséges táplálatot 's némelykori kedves éldeletet, hogy csak aljas szenvedélyének elégtételt nyujthasson, soha zsugori lelkülete nem szíveli, és majd a' legmostohább sorsúnál Ő mazurabb, nyomorultabb életmódot visel.

וְכֵלַי כֵּלָיו רָעִים, הוּא
זִמּוֹת יָעָץ, לְחַבֵּל עֲנִיִּים
בְּאִמְרֵי שֶׁקֶר׃
(Jesái 32 *f.* 7 *v.)*

„A' legrútabb szerek-
„kel bír a' fösvény, csíny
„gondolata, ármányos be-
„szédekkel zsarolja a'
„szegényt".

K. Mit tesz: cselekvőség?

F. Az emberi hivatásban 's kitüzöt czéljában feküszik már az untalani mozgás 's fáradhatlan cselekvőség 's iparkodás; mert csak ez teszi valódi éltünket, ha a' folytábani időt jóformán 's az előforduló ügyeket szorgalommal használtuk. De

a' tunyaságot

mindég kinzó unalom kiséri, mivel az idő' hézagát, melly a' munkára szánva van, bé nem tölti, 's így nagy ürében lézengvén, mind hogy idegjeit 's izmait bádjasztja, és a' valahái munkálandásra tehet-

lenné teszi, mind pedig a' dolog' szünteleni nélküleztében csak rosz 's gonosz véleményeket alakit össze, 's sok bünök elkövetésére szert ád. Hozzá járulván szükségiveli el nem látása, melly mazurságot származtatva, csak keserves bút 's sanyart idéz elő fejére.

תַּאֲוַת עָצֵל תְּמִיתֶנּוּ:
כִּי־מֵאֲנוּ יָדָיו לַעֲשׂוֹת·
(*Példabeszédek* 21 *f*. 25 *v*.)

„Szenvedélyében elmulik a' lajha; mivel „kezei nem akarnak szerezni“.

K. Mit tesz az: mértékletesség?

F. Az által testünket épen 's egésségesen föntartjuk, 's igy ezt baj nélküli állapotunk nem háborgatván, lelkünket tehetőssé teszi, hogy tökélyesbülését, 's jobbulását eszközölheti: mert nem élünk, hogy éldeljünk, hanem éldelünk, hogy éljünk. De

a' mértékletlenség

buja, pazérlás, orozás 's más utálatos vétkekre csábít bennünket, és testünket bajos nyavalyákkal 's kínos metelyekkel borítja be, és anyagi részünkkeli folyvásti foglalatosság a' szellemiét, lelkünket kábítván, tökélyét elérendésében háborgatja, 's czélba vett végirányát semisiti.

לֵץ הַיַּיִן, הֹמֶה שֵׁכָר,
וְכָל־שֹׁגֶה בּוֹ לֹא יֶחְכָּם·
(*Példabeszédek* 20 *f*. 1 *v*.)

„Gunyoló a' bor, mámorzó ital nyugtalanító, „'s kedvelői soha sem „okulandnak“.

K. Mit tesz: jókkali társalkodás?

F. A' ki jók 's erényesekkel társalog, 's csak ollyanok' tarsaságára eseng, hogy hozzájok, szemei előtt lebegő tiszta erkölcsü 's erényü tényeikkel vetélykedvén, magát hasonlóvá tehesse, végczélját, jobb 's tökélyesb lennie, el is érendi.

A' rosz társaság

ellenben észrevétlenűl elragadoz benünket vészdús örvényébe, érzékinket minden jó 's szép' behatálya ellen tompítja, 's a' leggonoszb vétkeket 's büneket származtat. Kecstele csábbal ámítja a' tapasztalatlan ifjonczot, 's ennel óvakodóbban szemfüleskedjék a' világrai első föllléptekor: mert vajha! ha dühös magva lelkébe suhant, 's gyökeket vert, mellyek csak gyötrelmek 's fájdalmakra, zsengülnek. Ezokért mind a' jámbor Dávid, mind bölcs fia Salamon rosz társalgás elleni megfeddéssel kezdik könyveiket.

Dávid monda:

אַשְׁרֵי הָאִישׁ, אֲשֶׁר
לֹא הָלַךְ בַּעֲצַת רְשָׁעִים,
וּבְדֶרֶךְ חַטָּאִים לֹא עָמָד,
וּבְמוֹשַׁב לֵצִים לֹא יָשָׁב.
(Zsoltár 1 *f.* 1 *v.)*

„Üdv az embernek,
„ki gonoszok' tanájába
„nem lépett, bünösök'
„utján nem állott, 's bot-
„rányosok' csoportában
„nem ült".

'S Salamon ekkép' int:

בְּנִי! אִם־יְפַתּוּךָ חַטָּאִים אַל־תֹּבֵא׃

„Fiam! ha gonoszok „elcsábitani akarnak, ne „figyelj rájok“.

(*Példabesz.* 1 *f.* 10.)

K. Mit tesz: türelem 's hajlékonyság?

F. Nemcsak hogy ezek minden szerencsétlen balságban nyujtnak enyhet s' vigaszot, sőt minden ember' szeszélyeihez magunkat szabván, viszontilag kedveztetéssel 's szerettetéssel részesülendünk. De ha

harag 's bosszúvágy

szenvedélyünkké vált, amaz egésségünket tönkbe ejti, lelkünket kábitja és tökélyt 's végboldogulást elérendésére tehetlenné teszi; és emez a' legirtóztatóbb 's borzalmasb bün, mellynek gyámolója önkárára az egész világtóli gyülöltséget, utálatot, megvetést 's kárhozatot von fejére.

אֱוִיל בַּיּוֹם יִוָּדַע כַּעְסוֹ, וְכֹסֶה קָלוֹן עָרוּם׃

„A' bolond azonnal haragra gerjed, de a' sérelmet elfeledő okos“.

(*Példabesz.* 12 *f.* 16 *v.*)

K. Mit tesz: szerénység?

F. A' szerénység Isten 's ember előtt tetszetős, 's annak birtokosát mindenki kedvezi 's szerettettel és tisztelettel tetézi. Ellenben

a' kevély

gőgjével dölyföngvén, és az alábbvaló sorsúakat

megvetvén, csak ön magára rója mindeneknek gyűlöletét 's utálatját, és fönhéjázkodó személyének körébe senki tolakodni sem mervén, sem akarván, rideg boldogtalan életet viselnie kénszeríttetik.

לִפְנֵי־שֶׁבֶר גָּאוֹן / וְלִפְנֵי כִשָּׁלוֹן גֹּבַהּ רוּחַ׃
(*Ugyanott* 16 *f.* 18 *v.*)

„A' boldogtalanságot „dölyf elözi, megbukásba rohan a' gőgös lelkületű".

Harmadik Czikk.

Embertársinknak tartozó kötelességekről.

K. Honnan tudjuk, hogy valamivel le vagyunk kötelezve egyik a' másik iránt?

F. Ha a' világot 's rendéléseit szemügyre veszük, hol belénk Isten helyezte szükségeink már kénszerítnek bennünket a' kölcsönös közölködésre, azon eszmét ócsítja bennünk, hogy nem csak valódi boldogságunkat szerzi az emberekkeli társalgás; sőt annak nélküleztében búk 's unatkozás közt szömpölyögne el vassulyú, komor éltünk. — Minden állat egyedében leli már egész világát, 's szükségesit, mások segedelme nélkül, egyedül a' természettől nyeri, és azokkal együtt örömét 's boldogságát: holott az ember, kinek szükségei 's boldogsága elleni gátok mindenünnen föltünnek, 's csak összes erővel, egyezett halommal képesülhet, e' nagy föladatot, hogy földet, tengert, vad 's sze-

lid állatot hódítson, 's az egész világon uralkodjék, fejteni, és véghezvitelére szert tenni.

Tehát alkottatásánál monda Isten:

נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ, כִּדְמוּתֵנוּ, וְיִרְדּוּ בִדְגַת הַיָּם וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּבַבְּהֵמָה וּבְכָל־הָאָרֶץ׃

(*Móz. 1 k. 1 f. 26 v.*)

„Teremtsünk embert „alakunkra, idomunkra, „'s hogy uralkodjanak (többes szám, azaz: egyezett erővel.) „a' tenger' „halain, az ég' madarain, „'s az egész földön".

K. Mellyik embertársinknak tartozó kötelességek' alapja?

F. Ki Istent szive' fenekéből szereti 's tiszteli, az Ő idomára 's képére alkatott teremtményeket is tisztelni 's szeretni fogja, és csak azt velök közleni, a' mit önmaga' boldogságára ohajtana, azt pedig, mi kárává válna, soha sem tenni nekik; mert egyenlően, közösön tervezte kegyes mennyei atyánk végboldogságunkat, 's itten kivivott érdemekért az öröklétben éldelendő jutalmakat. Tehát irthatlanul oltsuk szivünk- lelkünkbe a' felebaráti szeretetet, melly Isteniével egybeolvad. Nyájas jótétek 's segélyek által könnyítsünk kölcsönösön e' földi komor pályánkon: mert ez erös láncz köt össze benünket, és hat a' mennyekbe, honnai szerető Atyánk' bő kezéből töménytelen nagyirgalmu áldások 's üdvek ránk fiaira leszivárognak. Akiba a' jeles erkölcstanár ez volt tehát közszolama:

„וְאָהַבְתָּ לְרֵעֲךָ כָּמוֹךָ"
(Móz. 3 k. 19 f. 18 v.)
זֶהוּ כְּלַל גָּדוֹל בַּתּוֹרָה.
(Lásd Talmud Sabath 36-ik lapját.)

„Szeresd embertársadat mint tenmagadat".
„Ez elve hitünk- erkölcsünknek".

K. És kicsoda embertársunk?

F. Minden embernek egyenlő lette 's vége; amazonos idoma 's természete; egymáshoz hasonló szükségei 's gyarlóságai; egy láthatlan, minden jó 's tökélyes tulajdonságokat elérhetésre adányzott lelke, 's ezen egy czélja van, hogy mind önmaga' mind mások' boldogságát elősegélni, legiparosb törekvése legyen: az okért minden ember, legyen bár millyen vallású, vagy millyen nemzetbőli származatú, felebarátunk' nevét viseli; sőt az Egyptombeliek kik sikartak 's zaklattak benünket, és az Edomiták, kik legelőször állományunkat rongálni vágytak (אָח és רֵיעַ) felebarátnak neveztetnek.

(Lásd Móz. 2 k. 11 f. 12 v. és 5 k. 23 f. 8 v.)

הֲלֹא אָב אֶחָד לְכֻלָּנוּ,
הֲלֹא אֵל אֶחָד בְּרָאָנוּ;
מַדּוּעַ נִבְגַּד אִישׁ בְּאָחִיו,
לְחַלֵּל בְּרִית אֲבֹתֵינוּ?
(Malachi. 2 f. 10 v.)

„Hisz egy atyánk van, „egy Isten teremte benünket: miért cselekedjünk egymás iránt csélesen, hogy atyáink' frigye szétbontódjék?

K. Mellyek egyébb, felebarátunknak tartozó kötelességeink?

F. 1. Adakozás,

azaz: ha vagyonunkból, mellyet Isten csak e' czélból nekünk nyujt, hogy mind magunk' mind mások' boldogságát avval alapítsuk, örömest 's anyit, mint tőlünk kitelhetik, az alábbvaló sorsúakkal közöljük.

2. Készség,

hogy ha embertársunkat valahol kár vagy egyéb kedvetlenség lapangva feddi, kész 's tetszékeny szolgálattal ott kell teremnünk, neki a' történendő esemény felül intést adni, 's igy óvakodására szert tenni.

3. Nyájasságot,

követünk el, ha mindenik iránt nem csak tényekben tiszteletünk 's becsületünkkel, hanem a' társalgási illedelem azt óhajtja tőlünk, hogy nyájas beszédekben 's édesded szolamokban mutatkozzunk.

4. Békeszeretet,

nyilatkozik, ha annak, kivel érintkezési viszonyokban élünk, fara szeszélyeit 's megátalkodó kedéleyeit inkább türjük, mintsem hogy czivakodás 's versengésre fakadjunk, 's béketlenségbe essünk. Tehát legyünk

5. engedékenyek;

feledjük el a' felebarátunk rajtunk elkövette sérelmet 's igaztalanságot, inkább keressük békében 's kedvezetes beszédekben szeretetét 's tiszteletét vissza nyerni, és sikeresül törekvésünk, tiszta barátul vonzand ő hozzánk, és kettőztetve zsengülend iparkodásunk gyümölcse.

6. Igazságszeretők,

vagyunk, ha ugy beszélünk, mint gondolunk, álnokság vagy hazugság soha ajkunkat meg ne szállja, minden tárgyat, ugy a' mint tudjuk, ábrázoljunk le, 's soha kápráztató 's szemfényvesztő festékekkel meg ne ékesítsük. Ez oknál fogva

7. igazak

legyünk, azaz: legyünk ura szavunknak, ha valamit igértünk, végrehajtását el ne mulasszuk, és ezt tárgyoló viseletünket, illyleg intézzük mint Sámáj a' hit-tudor oktat:

אֱמוֹר מְעַט, וַעֲשֵׂה הַרְבֵּה׃	„Igérj keveset, 's tégy „sokat".

vagy mint Salamon fejti:

טוֹב אֲשֶׁר לֹא־תִדּוֹר, מִשֶּׁתִּדּוֹר וְלֹא תְשַׁלֵּם׃ (*Préd.* 5 *f.* 4 *v.*)	„Inkább ne igérj, mint-„sem hogy igérsz, 's be „nem teljesited".

K. Az idegenekre nézve mit parancsol hitünk?

F, Hathatósan köti ezt lelkünkre következendő szólamokban:

וְכִי־יָגוּר אִתְּךָ גֵּר
בְּאַרְצְכֶם, לֹא תוֹנוּ אֹתוֹ,
כְּאֶזְרָח מִכֶּם יִהְיֶה לָכֶם
הַגֵּר הַגָּר אִתְּכֶם· וְאָהַבְתָּ
לוֹ כָּמוֹךָ, כִּי גֵרִים הֱיִיתֶם
בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם· אֲנִי יְיָ
אֱלֹהֵיכֶם·

(Móz. 3 k. 19 f. 33-34 v.)

„Ha jövevény tartózkodik földetekben, ne zaklasd, mint a' honban lakó igy legyen az idegen is. Szeresd őt mint tenmagad', mert idegenek voltatok Egyptomban. Én Istenetek vagyok (ki ezt megszegőt büntetendi.)

הַקָּהָל! חֻקָּה אַחַת לָכֶם
וְלַגֵּר הַגָּר חֻקַּת עוֹלָם
לְדֹרֹתֵיכֶם, כָּכֶם כַּגֵּר יִהְיֶה
לִפְנֵי יְיָ· תּוֹרָה אַחַת
וּמִשְׁפָּט אֶחָד יִהְיֶה לָכֶם
וְלַגֵּר הַגָּר אִתְּכֶם·

(Móz. 4 k. 15 f. 15-16 v.)

„Gyülekezet! Egyenlő rendszabálytok van mind nektek mind az idegennek, ki köztetek mulat örökig minden nemzedéktekben, mind ti, mind az idegen egyenlők Isten elött. Egy törvényetek egy jogotok legyen nektek és a' jövevénynek, ki köztetek lakik“.

K. Mire kötelez hitünk benünket az ellenre nézve?

F. Mint több helyeken részletesen elö van adva:

כִּי תִפְגַּע שׁוֹר אֹיִבְךָ
אוֹ חֲמֹרוֹ תֹּעֶה, הָשֵׁב
תְּשִׁיבֶנּוּ לוֹ, כִּי תִרְאֶה
חֲמוֹר שֹׂנַאֲךָ רֹבֵץ תַּחַת
מַשָּׂאוֹ, וְחָדַלְתָּ מֵעֲזֹב לוֹ:
עָזֹב תַּעֲזֹב עִמּוֹ׃

(Móz. 2 k. 23 f. 3-5 v.)

„Ha ellened' bolygó „ökrére vagy szamarára „akadsz, hajtsd haza ne-„ki. Ha szamarát sulya alatt tikkadva látod, ví-„gyázz őt igy hagyni; in-„kább segélj fölemelni".

אִם־רָעֵב שֹׂנַאֲךָ,
הַאֲכִלֵהוּ לָחֶם, וְאִם־צָמֵא
הַשְׁקֵהוּ מָיִם׃

(Példab. 25 f. 21 v.)

„Éhül ellened, vágj ke-„eyeret neki, nyujts ne-„ki vizet, ha szomjazik".

בִּנְפֹל אוֹיִבְךָ אַל־
תִּשְׂמָח, וּבִכָּשְׁלוֹ אַל־יָגֵל
לִבֶּךָ; פֶּן־יִרְאֶה יְיָ, וְרַע
בְּעֵינָיו׃

(Ugyanott 24 f. 17-18 v.)

„Esik ellened ne ör-„vendj, 's botlásán ne „örüljön szived; mert lát-„ja azt az Öröklény, ki „czinknak tartja„.

K. És miképen bánjunk vele engesztelést nyeren-dő?

F. Ha valaki tőlünk megsértettnek tartja magát, kapva kapjuk az első alkalmat, hol előtte mente-góznünk, őt személyünkbeni tévedése felül, és ő-szinte, nyilt 's egyenes viseletünk által vélte ellen-zékjét vele elhitetnünk lehet; ha pedig más minket

bántott, legott feleslés 's szóváltásra ne gerjedjünk, 's a' lobra könnyeden kapó indulathoz ne veszitsunk még parázst; inkább őt engesztelendő 's vele kibéküelendő szende 's nyájas beszédek és tetszékeny tényekkel simuljunk hozzá, mert csak ez által őt megint barátunkká változtathatjuk.

שֵׂכֶל אָדָם הֶאֱרִיךְ אַפּוֹ, וְתִפְאַרְתּוֹ עֲבֹר עַל פָּשַׁע׃
(*Ugyanott* 19 *f.* 11 *v.*)

„A józan eszű türelmes, a' bántalomra nem ügyelő dicséretet érdemel".

Negyedik Czikk.

Honunknak tartozó kötelességekről.

K. Mellyik honunk, 's mit tartozunk iránta?

F. Azon föld-tájhoz, hol születtünk, letelepedtünk, 's sirunkig mulatni szándékozunk; hol adott bölcs törvények alatt óltalmat 's védet élvezünk; 's hol hasznos intézetek 's rendelmények alkalmat nyujtnak tökélyesbülésünket, jobbulásunkat, 's lélek- adányink' fejlődését kieszközölnünk, forró szeretettel 's benső vonzalommal ragaszkodjunk, 's annak közjavát, azon lakó társaság' 's alkotmányának boldogságát czélja felé hajtani: önmagunk' vagy családunk' hasznát leséssel pedig, ha abból következhetendő közkár tiltja, ne aljaskodjunk; sőt hatályosan adja hitünk lelkünkre, hogy a' mi közboldogságára az állománynak szolgál, ha értékünk,

vérünk, ha életünkbe is kerül, egy percziglen sem szabad elmulasztanunk előmozditását.

וְדִרְשׁוּ אֶת־שְׁלוֹם
הָעִיר, אֲשֶׁר הִגְלֵיתִי אֶתְכֶם
שָׁמָּה; וְהִתְפַּלְלוּ בַעֲדָהּ
אֶל־יְיָ, כִּי בִשְׁלוֹמָהּ
יִהְיֶה לָכֶם שָׁלוֹם׃

(Jerémias 29 f. 7 v.)

„Iparkodjatok eszközölni az állomány' javát, „hová vezettelek benneteket: könyörögjetek érte „az Urnak, mert az ő „boldogságában a' tieteket is lelenditek".

K. Mellyik honunk iránt viseltető kötelesség?

F. Hogy bölcs 's kegyes törvényeit, mellyek e' szempontból indulnak, hogy mind az egész álladalmi alkotmány', mind pedig minden egyed polgár' javát alapitsák, szorosan 's pontosan, minden ürügyet mellőzve, teljesitsük 's véghez hajtsuk, és inkább a' legkedvesbünket, mintsem hogy ezeket sértnők: és mivel a' törvényhozás 's annak kivitele elmés, mélylátó, igaz 's erényes férfiakat igényel, 's csak ollyanok iktattatnak be hatóságokba; tehát a' legalázatosb engedelmességgel, legbensőbb nagyrabecsülettel 's legforróbb hála- 's köszönet érzeményekkel irántuk kell viseltetnünk. Ezokért a' Talmud mondja:

דִּינָא דְמַלְכוּתָא דִּינָא׃

(Talmud Jitin 10 lapja)

„A' hon' törvényei mint „a' hitéi olly szentek".

K. És mit tartozunk hazánk' fejedelmének?

F. Hogy fáradhatlanul 's erőnk egész lehetőségével azon legyünk törekvők, hogy a' koronázott sz. Főnek, kinek atyai jósága, kegyelme 's irgalma alatt az édes békkeli részesületet éldeljük, 's napi kenyerünket 's szükségeinket bátorságban, senkitől nem háborgattatván, hajhászhatjuk föl, Fönséges személye iránt viseltető hűségünket, alávetésünket 's valódi honfijellemünket minden nyujtandó alkalommal napfényre hozzuk, 's ezt szeplőtlen önviselettel, polgárerények' kigyakorlásával 's jobbágyi hű hajlammal 's engedelmeskedéssel bebizonyitsuk. Ez oknál fogva a' koronázott magas személyt pillantáskor illy Isten- magasztalásra kell fakadnunk:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ
מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר נָתַן
מִכְּבוֹדוֹ לְמֶלֶךְ בָּשָׂר וָדָם׃
(*Lásd Talmud Beráchoth' 58-ik lapját.*)

„Dicsérve légy öröklétű Istenünk, Te a' világ' királya, ki embert fönséges magasztjával részesített".

K. Mi hagyatik meg nekünk a' párütés ellen?

F. Ezt, az iszony- borzalom- s' irtózatdús csinytétek' legelsőjét, melly viharos záporként dühöngő szélvésszel párosulva fene pásztájában mindent össze zavar 's lerongál, kelő támadtában letiporni a' legdrágább, legbecsesb értékünk' föláldozásával törekedjünk, 's távolban már kerüljünk minden zen-

dülőt mint a' döghalál ragadtát, mert csak örök kárhozat rút személyének érdemlett forbátja.

יְרָא־אֶת־יְיָ בְּנִי וָמֶלֶךְ׃
עִם־שׁוֹנִים אַל־תִּתְעָרָב׃
(Példab. 24 f. 21 v.)

„Féld fiam Istent 's a' „királyt. Pártütők közé „ne avatkozzál".

גַּם בְּמַדָּעֲךָ מֶלֶךְ אַל
תְּקַלֵּל, וּבְחַדְרֵי מִשְׁכָּבְךָ
אַל תְּקַלֵּל עָשִׁיר׃
(Prédicátor 10 f. 20 v.)

„Királyt sőt gondolat- „ban ne szidj, 's főnököt „ne átkozz sőt rejtet „hálaszobádban".

K. Jelen állapotunkba le vagyunk kötelezve külön hála érzeményekkel korunk' Királyai, Fejedelmei 's Nagyai iránt?

F. Mind mi mind utódink a' legforróbb, legbensőbb, leghatályosb köszönet- 's hála érzeményekkel birjanak a' kor' irgalmas Királyai, Fejedelmei 's Nagyhivatalnokjai iránt, 's Istennek, hogy bő áldása 's üdve Őket 's jótékony kormányozásukat áthatná, naponnan buzgólag 's ajtatósan esedezzünk; mert Ők ezek, kik, lelkes malaszttól 's könyörülettől fölbuzditvák, eddigi inségünk, nyomorunk 's sajnos sinyletünkből fölszabadalmaztak, ember' osztályába 's jogába visszahelyeztek benünket, 's hitünk' háboritatlan 's szabad kigyakorlását kegyesen javalták. — Meggyőződvén, hogy sz. vallásunk semmi az álladalom' törvényeivel ellenkezést nem foglal magába, sőt azoknak beteljesi-

tésére kisztet; Izraël' népének babonaság- hitbuzgalom- 's elfajult czinkos lelkek- koholta sanyar-bilincseit, fölötte kegyelmüleg 's irgalmúlag leoldták, 's erkölcsünk javitását, 's müvelődésünk' létrehozását atyailag elősegélni méltányolnak. Tehát legszentebb kötelességünk legyen ez, hogy kedves honunk' kegyes Atyáinak bölcs 's jóságos irányba vett rendeléseit 's törvényeit be töltsük, intézményeinek 's meghagyásainak örömest 's szivesen engedelmeskedjünk, 's ajtat- 's buzgalomdús és szivünk' fenekébőli hálaérzetében Isten' sz. szine előtt boldog 's üdves jólétükért könyörögjünk.

Igy oktat Cháninà az erkölcs-tanár:

הֱוֵי מִתְפַּלֵּל בִּשְׁלוֹמָהּ
שֶׁל מַלְכוּת׃

„Intézz esdeket a' király' boldog léteért".

(Aboth 3-ik Szaka.)

Tehát könyörgésink közt ekkép' folyamodunk a' mindenhatóhoz:

אֵל עוֹלָם׳ מֶלֶךְ מְלָכִים!
מְקוֹר הַחֶסֶד! הַמּוֹשֵׁל
בַּשָּׁמַיִם מִמַּעַל וְאַל הָאָרֶץ
מִתָּחַת, אֲשֶׁר אָצַלְתָּ מֵהוֹד
הֲדַר מַלְכוּתְךָ עַל בְּנֵי
תְמוּתָה, פְּתַח אוֹצַר בִּרְכַּת

Világegyetem' Istene! Királyok' Királya! irgalmak' kutfeje! ki fellengőleg az egen uralkodik 's lent a' földön, ki elárasztja mennyei kormányozá-

שְׁמֶךָ וּמְשׁוֹךְ חַסְדְּךָ
לַאֲדוֹנֵנוּ הַמְרוֹמָם מֶלֶךְ
פערדינאנד הַחֲמִישִׁי׃

sa' magasztját halandókra, tárd ki üdvdús kincsedet, 's közöld Fölséges Urunk Királyunkkal Ferdinánd az Ötödikkel.

חַזְּקֵהוּ וְאַמְּצֵהוּ, וְהַאֲרֵךְ
יָמָיו וּשְׁנוֹתָיו, הַצְלִיחֵהוּ
בְּכָל דְּרָכָיו, תְּמוֹךְ אֲשׁוּרָיו
בְּכָל אֲשֶׁר יִפְנֶה לִדְרוֹשׁ
טוֹב לְעַם הַחוֹסִים בְּצִלּוֹ׃

Ápold, gyámold, hogy hosszú életpályáját ne zavarják mételyek 's gond, foganatosítsd minden működéseit, minden terveiben kövesd nyomába, hogy boldogsága létesüljön e' népeknek, kik kegyes 's bölcs árnyában óltalmat 's védet éldelnek.

בִּרְכוֹת שָׁמַיִם מֵעָל
תַּשְׁפִּיעַ וְתַעֲלֶה לְרֹאשׁ
הַגְּבִירָה הַמְפוֹאָרָה הַמַּלְכָּה
מאריא אננא קאראלינא׃
שְׁפוֹךְ קֶרֶן הַצְלָחָה עַל
אֲדוֹנֵנוּ
יאזעף
נְצִיב־מַלְכֵּנוּ׃
וְחַסְדְּךָ תִּמְשׁוֹךְ עַל

Mennyei üdv 's áldás szivárogjon fölülről

Mária Anna Karolina

Fölséges Király Asszonyunkra. Özönltesd el a' szerencse' szarvát

József

Fönséges Nádor Urunkra, 's malasztod terjengjen el

הַגְּבִירָה אֵם נֶאֱמָנָה
מאריא דאראטהעא׃

Mária Dorothéa Fönséges Nádor Asszonyunkra.

וְהָאֵר פָּנֶיךָ עַל כָּל גִּזְעוֹ
מְרוֹמָם לְדוֹר דּוֹרִים׃

'S löveld szerte fényedet Fönséges törzséből származott kegyelmes Galyaira.

שְׁלַח עֶזְרְךָ מִקֹּדֶשׁ עַל כָּל הַסְּגָנִים וְהַפְּקִידִים וְעַל כָּל שָׂרֵי אַרְצֵנוּ, הַמִּתְעוֹרְרִים לְהַחֲזִיק טוֹבַת הַמְּדִינָה הַיְקָרָה, וְתַחַת כַּנְפֵיהֶם אָנוּ שׁוֹכְנִים בְּרוּכִים יִהְיוּ לַאֲדוֹן הַתֵּבֵל רוּחַ חָכְמָה עֵצָה וּגְבוּרָה עֲלֵיהֶם תָּנוּחַ, לְמַעַן יִשְׁמְרוּ אֶת־מִשְׁמַרְתָּם לַעֲשׂוֹת הַטּוֹב וְהַיָּשָׁר לְכָל יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ׃

Nyujtsd bő segélyedet a' nemeskeblü Országnagyok, fönökök 's minden hivatalnokoknak, kik drága Honunk' boldoglétét alapitják, 's kiknek hatalmas szárnya alatt mi pihenünk; áldottak legyenek a' világ' Urától; eszeme surlódásait az elme', bölcs tana' 's lélekerő' szelleme ihlje, hogy minden munkálkodásit jóság 's igazság kisérje el.

הָסֵר נָא בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים מִיּוֹשְׁבֵי הָעִיר הַזֹּאת וּמִכָּל שׁוֹכְנֵי אַרְצֵנוּ

Kimerithetlen kegyelmedben óvd e' város' 's egész hazánk' minden la= kosit nyavalyák 's aggá-

כָּל חֳלִי וְכָל מַדְוֶה, כָּל
נֶגַע וְכָל פֶּגַע רָע, יִפְרֶה
יֶשַׁע, וְיִפְרַח שָׁלוֹם
בְּאַרְצֵנוּ, וְשֹׂבַע שְׂמָחוֹת
יִשְׁכּוֹן בְּקִרְבֵּנוּ׃ כֹּה יוֹסִיף
יְיָ וְכֹה יִתֵּן אָמֵן׃

lyoktól, sanyarok 's bal-eseményektől, boldogság tenyésszék, viruljon a' béke öröklétüleg, 's öröm, kéj 's gyönyör tanyázzon mindenütt köztünk. Ez legyen sz. akaratod.

BUDÁN,

A MAGYAR KIR. EGYETEM' BETŰIVEL.

1841.